

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Annika Punnar

**SUHTLUSKORRA SUNDTÄITMISE KITSASKOHAD KOHTULAHENDITE JA
VANEMLUSKOKKULEPETE NÄITEL**

Magistritöö

Juhendajad

Risto Sepp *mag iur*
Kaasjuhendaja: Tiina Karm *PhD*

Tallinn

2026

SISUKORD

1. SUHTLUSKORRA LAHENDID PEREKONNAÕIGUSES	8
1.1. Lapse parimate huvide põhimõte ja suhtlusõiguse olemus	9
1.1.1. Kohtumiskohustus kui suhtluskorra põhielement	13
1.1.2. Muud suhtluskorra lahendites sisalduvad kohustused	15
1.2. Suhtluskorra lahendi liigid Eesti õiguses	20
1.2.1. Kohtulahend suhtluskorra kindlaksmääramisel	20
1.2.2. Riikliku perelepituse käigus sõlmitud vanemluskokkulepe	23
2. KOHTULAHENDI JA VANEMLUSKOKKULEPPE TÄITMINE JA SELLE KITSASKOHAD	26
2.1. Suhtluskorra lahend kui täitedokument ja selle täidetavuse eeldused	27
2.2. Täitemenetluse formaliseerituse piirid suhtluskorra asjades	30
2.2.1. Täitedokumendi sisulised kitsaskohad praktikas	33
2.2.2. Menetlusosaliste pädevus ja koostöö rollid täitmisprotsessis	36
2.3. Kohtutäituri roll suhtlemiskorra täitmise tagamisel	39
2.3.1. Täitetoimingu peatamine ja menetluse lõpetamine	43
2.4. Sunnivahendid suhtluskorra täitmise tagamiseks	46
2.4.1. Sunnivahendite liigid ja kohaldamise õiguslik alus	48
2.4.2. Sunnivahendite kohaldamise piirid ja praktilised probleemid	50
2.5. Järeldused ja ettepanekud suhtluskorra sundtäitmise tõhustamiseks	54
KOKKUVÕTE	62
CHALLENGES IN THE ENFORCEMENT OF ACCESS ARRANGEMENTS BASED ON COURT DECISIONS AND PARENTING AGREEMENTS	65
KASUTATUD ALLIKAD	67
KASUTATUD KIRJANDUS JA MUUD ALLIKAD	67
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	71
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	71

SISSEJUHATUS

Perekonnaelu ning perekondlike suhete regulatsioon põhineb Eesti Vabariigi põhiseadusel, see on instituut, mille eesmärk on tagada igale perekonnaliikmele puutumatus ning õigus osaleda ja korraldada perekonnasisest elu. Põhiseadus kaitseb kõigi perekonnaliikmete õigusi võrdselt, olenemata nende vanusest või ühiskondlikust positsioonist, hõlmates ka vanema ja lapse vahelisi suhteid.

Lapse ja vanema suhtlemise korraldus on üks keerukamaid perekonnaõiguslikke valdkondi, mille keskmes on alati lapse parimate huvide tagamine. Suhtluskorra rikkumine või lapse üleandmisest keeldumine tekitab olukorra, kus kohtulahendi jõustamine muutub vältimatult täitemenetluse küsimuseks. Praktikas on lapsega suhtlemise korralduse sundtäitmine täitemenetluse üks kõige tundlikumaid ja keerukamaid liike, sest selle eesmärgiks ei ole vara arestimine ega rahalise kohustuse täitmine. Täitemenetluse eesmärgiks on vanematevahelise kohustuse täitmine, teisisõnu täitedokumendi täitmine, aga nõnda, et lapse heaolu ja turvatunnet liigselt ei rikutaks. Kohtutäituri töö nendes menetlustes eeldab nii õiguslikku täpsust kui ka suutlikkust tegutseda olukordades, kus lapse huvid on pidevas muutumises. Probleemid tulenevad eelkõige täitedokumendi ebaselgusest, sunnivahendite piiratud tõhususest ning olukordadest, kus lapse vastuseis või vanematevaheline konflikt takistab lahendi tegelikku täitmist. Sellistes olukordades ei pruugi formaalne täitemenetlus olla piisav, et saavutada lahendi sisuline eesmärk. Kohtutäitur jääb nendes menetlustes sageli vaid "rikkumiste fikseerijaks", omamata piisavaid instrumente konflikti sisuliseks lahendamiseks või lapse õiguste tõhusaks kaitseks.

Riik ei tohi jääda passiivseks, vaid peab aktiivselt toetama lapse õigust suhelda mõlema vanemaga, vaatamata vanematevahelisele sügavale konfliktile. Eeltoodud probleemidele on tähelepanu juhtinud ka õiguskantsler oma 2024/2025. aasta ülevaates, rõhutades, et ka kohtuotsuste täitmisel tuleb arvestada lapse huve ja toimida võimalikult last säästvalt. Õiguskantsler märgib, et see kohustus lasub nii ametnikel, kes täitmist korraldavad, kui ka lapsevanematel – mõlemad vanemad

peavad pingutama lapse heaolu nimel ning keelatud on igasugune tegevus, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga.¹

1.septembril 2022.a. jõustunud riikliku perelepitusteenuse seadus² (edaspidi RPLS) tõi Eesti õigussüsteemi täiesti uue täitedokumendi liigi – Sotsiaalkindlustusameti (edaspidi SKA) kinnitatud vanemluskokkuleppe. Selle eesmärk on lahendada perekonnavaidlusi kohtuväliselt ja säästvalt ning üldistatult on muudatus end õigustanud. Ajavahemikul 01.09.2022–30.08.2024 tehti perelepitusteenuse käigus kokku 1531 taotlust, millest lepituse tulemusel sõlmiti 412 vanemluskokkulepet ja väljastati 690 edutuse tõendit.³ Samas ei tähenda kokkulepete arv automaatselt nende tegelikku täidetavust. Tartu Ülikooli RAKE 2025. aasta uuring⁴ kinnitab, et vanemluskokkulepete sisu on sageli juriidiliselt ebatäpne või raskesti täidetav, mistõttu tekib täitemenetluse faasis küsimus, kas selline dokument suudab tegelikult täita oma eesmärgi juhul, kui vanemate vaheline koostöötahe kaob.

Käesoleva magistr töö eesmärk on analüüsida suhtluskorra lahendite sundtäitmise kitsaskohti kohtulahendite ja vanemluskokkulepete näitel ning hinnata millistel tingimustel on võimalik nende lahendite tegelik täidetavus. Töö keskendub üksnes lapse ja vanema vahelise suhtlusõiguse täitmisele. Kuigi suhtlusõigus hõlmab ka lapse õigust suhelda teiste lähedaste isikutega (nt vanavanematega, õdede-vendadega), jäävad need suhted käesolevast analüüsist välja, kuivõrd just vanematevahelisest konfliktist tulenevad täitmisprobleemid on praktikas kõige sagedasemad.

Magistr töö keskne uurimisprobleem seisneb küsimuses, kas kehtiv täitemenetluse regulatsioon võimaldab tagada suhtluskorra lahendite sisulise täitmise olukorras, kus vanematevaheline konflikt on sügav ning lapse huvid vajavad aktiivset kaitset. Probleem hõlmab ühtlasi küsimust, kas suhtluskorra lahendite täidetavust takistavad puudused tulenevad eeskätt kohtulahendite

¹ Õiguskantsleri aastaülevaade 2024/2025, lk 55. Kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2025/lapsed-ja-noored#lapsed-ja-vanemlik-hool> (22.04.2026).

² Riikliku perelepitusteenuse seadus – Riigi Teataja I, 10.12.2021, 1.

³ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE), 2025, lk 28. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026).

⁴ Ibidem, lk 7.

resolutsiooni ja vanemluskokkulepetes märgitu kvaliteedist, täitemenetluse regulatsiooni piirangutest või nende tegurite koosmõjust.

Oluline on märkida, et suhtluskorra regulatsioon senisel kujul on saanud kriitikat ja on tunnustatud vajadust hinnata kehtivate meetmete piisavust ja tõhusust. Kuigi tähelepanekuid on tehtud ühe kaasuse vaates, on neid tähelepanekuid mõistlik käesolevas töös uurida. Õiguskantsler analüüsis last puudutavate kohtulahendite täitmise süsteemi pärast juhtumit, kus kohtumääruse alusel toimunud lapse üleandmine ühelt vanemalt teisele pälvis laialdast tähelepanu nii sotsiaalmeedias kui ka ajakirjanduses.⁵ Kontrolli tulemusena tuvastas õiguskantsler mitmeid puudusi last puudutavate kohtumääruste täitmise praktikas ning andis üleandmist korraldavatele ametkondadele soovitusi, et tagada selliste toimingute läbiviimisel lapse turvalisus ja heaolu. Lisaks soovitas õiguskantsler justiits- ja sotsiaalvaldkonna eest vastutavatel ministritel analüüsida suhtlemisõiguse tagamiseks kehtestatud õiguslikku regulatsiooni ning vajaduse korral algatada selle muutmine, et tagada lapse õiguste parem kaitse ja kohtulahendite tõhusam täitmine.⁶ Õiguskantsleri tähelepanekud viitavad sellele, et suhtluskorra lahendite täitmise süsteemis esineb struktuurseid puudusi, mis võivad mõjutada nii kohtulahendite täidetavust kui ka lapse parimate huvide kaitset.

Töös lähtub autor põhimõttest, et täitemenetlus peab säilima suhtluskorra lahendite täitmise keskse mehhanismina, kuid selle kõrval on vajalik suurendada täitemenetlusväliste meetmete rolli. Eelkõige on oluline tugevdada perelepitust kui ennetavat ja konflikti leevendavat vahendit. Samas olukordades, kus lepitus ei anna tulemust, peab riik olema valmis sekkuma aktiivsemalt, et tagada lapse õigus suhelda mõlema vanemaga ka vanematevahelise sügava konflikti korral.

Uurimisküsimusele vastamiseks ja probleemi analüüsimiseks on püstitatud magistritöö keskne hüpotees: Kehtiv täitemenetluse regulatsioon ei ole suhtluskorra lahendite sundtäitmisel alati

⁵ Vedler, S. Dokumendid näitavad: suur vaidlus väikese tüdruku pärast käis teisiti, kui seda rahvale esitleti. Eesti Ekspress, 15.10.2024. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120329131/dokumendid-naitavad-suur-vaidlus-vaikese-tudruku-parast-kais-teisiti-kui-seda-rahvale-esitleti> (16.03.2026).

⁶ Õiguskantsleri aastaülevaade 2024/2025, lk 55-56. Kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2025/lapsed-ja-noored#lapsed-ja-vanemlik-hool> (22.04.2026).

piisav, kuna see ei võimalda tagada lahendite sisulist täitmist olukordades, kus vanematevaheline konflikt on sügav ning lapse huvid vajavad aktiivset kaitset.

Hüpoteesi kontrollimiseks analüüsitakse nii täitedokumendi kvaliteeti kui ka täitemenetluse regulatsiooni ning nende koostoimet.

Käesolev uurimus on olemuselt kvalitatiivne ning selle eesmärk on tuvastada ja analüüsida suhtluskorra lahendite täitmisega seotud probleeme. Püstitatud eesmärkide saavutamiseks kasutatakse töös õigusdogmaatilist ja analüütilist uurimismeetodit. Töö empiirilise baasi moodustab kohtupraktika (Riigikohtu, ringkonnakohtute ja maakohtute lahendid) ning autori täitemenetlusalasest praktikast pärinevad isikustamata Sotsiaalkindlustusameti vanemluskokkulepped, mida analüüsitakse dokumendianalüüsi meetodil.

Analüüsitud on Riigi Teatajas avaldatud maa- ja ringkonnakohtu lahendeid ajavahemikus 01.09.2022 kuni 01.03.2026. Valitud periood on tingitud 1. septembril 2022 jõustunud olulistest seadusemuudatustest, millega reformiti suhtluskorra asjade menetlemise ja täitmise korda. Lisandus uus täitedokumendi liik ning reformi tulemusel muutus kohtueelne perelepitus suhtlusasjades kohustuslikuks ja seadusandja nägi ette kohtumääruse otsese täidetavuse. See tähendab, et erinevalt varasemast korrast ei ole sundtäitmise algatamiseks enam vajalik uuesti kohtu poole pöörduda, vaid kohtumäärus on koheselt sundtäidetav. Otsing on tehtud märksõnaga „lapse suhtluskord“.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk annab teoreetilise ülevaate suhtluskorra sisust ja suhtluskorra lahendist kui täitedokumendi eriliigist. Teine peatükk keskendub suhtluskorra sundtäitmise kitsaskohtadele praktikas, analüüsides kohtutäituri rolli, täitemenetluse formaliseeritust ning sunnivahendeid. Samas analüüsib töö autor kehtivat regulatsiooni ja kavandatavat seadusreformi ning töö lõpuosas esitab konkreetset ettepanekut riikliku sekkumise tõhustamiseks, et tagada lapse õigus suhelda mõlema vanemaga ka kõige keerulisemates peresuhetes.

Autor keskendubki sellele, kas kavandatavad muudatused on piisavad, et lahendada praktikas tuvastatud probleemid ning kuidas need mõjutavad kohtutäituri rolli, täitemenetluse toimimist ning lapse õiguste kaitset. Kuna varasemad magistritööd ja Riigikohtu praktika on toonud esile mitmeid lünki kehtivas õiguses – sealhulgas vajaduse selgema täitedokumendi järele, menetluslike pädevuste täpsemaks jaotamiseks ning riigi vastutuse suurendamiseks lastega seotud sundtäitmises –, on oluline hinnata, kas uus planeeritav regulatsioon vastab nendele ootustele.

Uurimistöö lähtub arusaamast, et täitemenetluse keskseks eesmärgiks on täitedokumendi täitmine, mille aluseks on vanematevaheline kokkulepe või kohtulahend. Samas peab suhtluskorra täitmine toimuma viisil, mis tagab lapse parimate huvide kaitse. Sellest lähtuvalt analüüsitakse, mil määral võimaldab kehtiv regulatsioon ja kavandatav reform ühendada täitedokumendi efektiivse täitmise ning lapse heaolu arvestamise.

Varasemalt on Eestis käsitletud suhtluskorra lahendite täitmist eelkõige kohtutäituri õiguste ja kohustuste perspektiivist (C. Linnumäe magistritöö, juhendaja T. Karm (end. Mikk)).⁷ ning analüüsitud täitmisprobleeme olukorras, kus lahuselav vanem hoidub suhtlemisest (M. Roberts'i magistritöö, T. Karm (end. Mikk)).⁸ Käesolev töö keskendub seevastu suhtluskorra lahendite täidetavusele kui täitedokumendile ning analüüsib täitemenetluse sobivust lapse ja vanema vaheliste suhete reguleerimisel.

⁷ Linnumäe, C. Kohtutäituri õigused ja kohustused suhtluskorra lahendite täitmisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2020.

⁸ Roberts, M. Suhtluskorra täitmine olukorras, kus lahuselav vanem ei soovi lapsega suhelda. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2020.

1. SUHTLUSKORRA LAHENDID PEREKONNAÕIGUSES

Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS)⁹ § 27 lg 3 järgi on vanematel õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. PS § 27 lg 4 sätestab riigi kohustuse kehtestada laste kaitsmiseks vajalik korraldus. Seejuures tuleks § 27 lg-s 4 tõlgendada „laste kaitset“ avaralt, st laste õiguste kaitsena, mitte kitsalt laste kaitsena vägivalla ja väärkohtlemise eest.¹⁰ Lapse ja vanema suhtlemise korraldus on üks kesksemaid perekonnaõiguslikke küsimusi, mõjutades vahetult lapse heaolu, arengut ning perekondlike suhete püsimist.

Perekonnaseaduse (edaspidi PKS)¹¹ § 143 lg 1 kohaselt on lapsel õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga ning samuti on mõlemal vanemal nii kohustus kui ka õigus lapsega isiklikult suhelda. Seega ei ole suhtlusõigus üksnes vanema privileeg, vaid lapse iseseisev õigus, mille tagamine on riigi kohustus.

Rahvusvahelisel tasandil tuleneb lapse ja vanema suhte kaitse kohustus Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni¹² artiklist 8, mis paneb riigile kohustuse tagada lapse ja vanema suhte kaitse. ÜRO lapse õiguste konventsiooni¹³ (edaspidi LÕK) artikkel 6 lg 2 paneb riigile kohustuse tagada lapse areng võimalikult maksimaalselt. Selle kohustuse täitmine eeldab kõigi ÜRO lapse õiguste konventsioonis sätestatud õiguste kaitset ja lastekaitseüsteemi olemasolu, mis võimaldab sekkuda, kui lapse õigusi rikutakse ja lapse areng on seeläbi ohus.¹⁴ Riigil on kohustus võtta tarvitusele kõik efektiivsed meetmed, et tagada lapse ja vanema suhtlusõiguse realiseerumine.

Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK) on rõhutanud, et vanema ja lapse võimalus koos olla on perekonnaelu tuum isegi siis, kui vanemate omavaheline suhe on lõppenud. Lapse ja vanema vaheline suhe kuulub konventsiooni artikli 8 kaitsealasse, kus riigil on nii negatiivne kohustus

⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus - RT I, 1992, 26, 349.

¹⁰ Jaanimägi, K., Paron, K., Aru, A., Muller, K. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020, § 27, p 39, lk 406.

¹¹ Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395.

¹² Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

¹³ Lapse õiguste konventsioon. – RT II 1996, 16, 56.

¹⁴ Jaanimägi, K., Paron, K., Aru, A., Muller, K. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020, § 27, p 39, lk 406.

mitte sekkuda põhjendamatult kui ka positiivne kohustus tagada pereelu tegelik toimimine. EIK on korduvalt leidnud, et artikkel 8 sisaldab vanemate õigust meetmete, mis aitaks neil oma lastega suhelda, ning riigivõimu kohustust selliseid meetmeid kehtestada. Riigi kohustus on tagada, et lapse õigus suhelda mõlema vanemaga ka tegelikkuses realiseeruks.¹⁵

Autori hinnangul on suhtlusõigus oma olemuselt "jagatud vastutus", kus riik peab sekkuma siis, kui vanematevaheline konflikt takistab lapse põhiõiguse realiseerumist. See sekkumine peab algama lepitusest, kuid vajadusel liikuma otsustava riikliku kaitseni, et kaitsta lapse õigusi.

1.1. Lapse parimate huvide põhimõtte ja suhtlusõiguse olemus

Eesti seadusandluses ei ole selgelt määratletud suhtlusõiguse mõiste sisu ja ulatust ning seetõttu tuleb selle sisustamisel lähtuda ka rahvusvahelistest allikatest.¹⁶ Euroopa Liidu tasandil on suhtlusõigus defineeritud Nõukogu määruse (EL) 2019/1111 art 2 p-s 10, mille kohaselt hõlmab suhtlusõigus õigust lapse suhtes, sealhulgas õigus viia laps piiratud ajavahemikuks kohta, mis ei ole tema harilik viibimiskoht.¹⁷ Commission on European Family Law (CEFL) on koostanud põhimõtted, mida peetakse kõige sobivamaks perekonnaõiguse ühtlustamiseks Euroopas. CEFL põhimõtted on mittesiduvad eeskirjad, mida riikide seadusandjad saavad eeskujuks võtta. Seega Euroopa perekonnaõiguse vanemlike vastutuse põhimõtetes (Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities¹⁸), mis kujutavad endast võrdleval õigusel põhinevat mudelregulatsiooni, on samuti suhtlusõiguse mõiste määratletud. Põhimõtete kohaselt hõlmab suhtlemine lapse piiratud aja jooksul viibimist vanema või muu isiku juures, kellega ta tavaliselt koos ei ela, või kohtumist temaga; ning igasugust suhtlust lapse ja sellise isiku vahel (Principle 3:26 (1)). Selline lai käsitlus rõhutab, et suhtlusõigus ei piirdu üksnes füüsilise kohtumisega, vaid hõlmab ka muid suhtlusvorme, mis toetavad lapse ja vanema vahelise suhte säilimist.

¹⁵ EIKo 20.10.2020, 41736/18, Suur vs Eesti, p 76.

¹⁶ Malla, H. Vanema ja lapse vahelise suhtluskorra määramise ning täitmise probleemistik. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond. 2015, lk 11.

¹⁷ Nõukogu määrus (EL) 2019/1111, 25. juuni 2019, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve (uuesti sõnastatud). Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1111/oj> (28.04.2026).

¹⁸ Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. European Family Law Series No. 16. Intersentia. Arvutivõrgus: <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf> (28.04.2026).

Oluline on märkida, et suhtlusõigus on iseseisev instituut ega sõltu otseselt hooldusõiguse kuuluvusest. Seda kinnitab ka perekonnaseaduse muutmise eelnõu seletuskiri¹⁹, mille kohaselt võeti Eesti õigusruumis üldnimetajana kasutusele "hooldus- ja suhtlusõiguse asjad", rõhutades suhtluskorra (PKS § 143) iseseisvat tähtsust. See mõiste hõlmab otsustusõiguse üleandmise asju (PKS § 119), hooldusõiguse muutusi (ühise hooldusõiguse lõpetamine, ainuhooldusõiguse üleandmine, hooldusõiguse taastamine, peatamine ja ennistamine), hooldusõiguse piiramise asju (PKS § 134–136) ja suhtluskorra kindlaksmääramist (PKS § 143).²⁰ Selle regulatsiooni eesmärk on tagada lapse õiguste säilimine mõlema vanema suhtes ka pärast vanemate kooselu lõppemist, kaitstes seeläbi lapse perekonnaelu põhiõigust. Suhtlusõigus ei ole vanema niinimetatud "omandiõigus" lapse üle, vaid lapse põhiõigus.

Lastekaitseaduse (edaspidi LasteKS)²¹ § 7 kohaselt on lapse arengu ja kasvu loomulikuks keskkonnaks perekond ning esmane vastutus lapse heaolu tagamise eest lasub lapsevanemal. Kohus teeb kõiki lapsesse puutuvaid asju läbi vaadates esmajoonel lapse huvidest lähtuva lahendi, arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi (PKS § 123 lg 1). See tähendab, et iga lapsega seotud otsuse, sealhulgas suhtluskorra määramise ja selle täitmise absoluutseks lähtekohaks peab olema lapse parimate huvide esikohale seadmine, kuid need ei pruugi igal juhul olla ainumääravad. Seega juhul, kui last puudutav otsus või ettevõtmine omab mõju ka teiste isikute või avalikele huvidele, ei saa lähtuda ainult lapse parimatest huvidest, ehk et, lapse parimaid huve alati arvestatakse ja neile huvidele antakse oluline kaal.²² Kohustus lapse arvamusega arvestada ei tähenda muidugi seda, et lapse parimate huvide kindlaksmääramisel tulekski lähtuda ainult sellest, mida laps ise soovib. Kogu vastutuse oma elu puudutavate otsuste eest täiskasvanutelt lastele endile lükkamine ei ole kindlasti LÕK eesmärgiks. Artiklis 12 sätestatud lapse õiguse olla ära kuulatud eesmärk on lapsega konsulteerimine ja tema osaluse järkjärguline

¹⁹ Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri 207 SE Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnou/eelnou/5fcbb8fd-b3d9-47a4-b5c1-ed9959bf0c9c/> (16.03.2026).

²⁰ Ibidem, lk 92.

²¹ Lastekaitseadus - RT I, 06.12.2014, 1.

²² Aru, A, Paron, K. Lapse parimad huvid. – Juridica 2015 nr VI, lk 376.

suurendamine tema elu puudutavate otsuste tegemisel, mitte täiskasvanute vastutusest vabastamine.²³

See põhimõte määratleti juba rahvusvaheliselt nii 1980. aasta Haagi rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslikke küsimusi käsitlevas konventsioonis kui ka 1989. aastal vastu võetud ÜRO lapse õiguste konventsioonis (LÕK)²⁴, mis andis lapsele iseseisva õigussubjektsuse. See tähendab, et last puudutavates küsimustes on tema ärakuulamine vältimatu (LÕK art 12 lg 1) ning lapse arvamusele tuleb anda kohane kaal, arvestades tema vanust ja küpsust. LÕK art 3 kohaselt on lapse parimate huvide kontseptsiooni eesmärk tagada lapse terviklik areng – füüsiline, vaimne, moraalne ja sotsiaalne.²⁵

Oluline on märkida, et LÕK kohaselt on lapse ärakuulamise kohustus kõikidel ametiasutustel, kes lapsega seotud teemadega kokku puutuvad (LÕK art 12 lg 2). See tähendab, et lisaks kohtule laieneb see põhimõte ka teistele institutsioonidele, sealhulgas kohtutäiturile, kes peab täitemenetluse läbiviimisel ja lapsega seotud toimingute tegemisel arvestama lapse arvamuse ja heaoluga. See on hooldus- ja suhtlusõiguse vaidlustes kohaldatav rahvusvaheline standard, mida siseriiklikult kehtestatavad õigusaktid peavad järgima, andes sellele sisu nii materiaals- kui ka menetlusõiguses. Eesti õiguskord on need rahvusvahelised põhimõtted ja lapse õiguse olla ära kuulatud integreerinud eeskätt tsiviilkohtumenetluse seadustikku, mis reguleerib lapse isiklikku ärakuulamist ja selle menetluslikku tähendust hooldus- ja suhtlusõiguse asjades.

Üldjuhul on lapsel õigus mõlema vanema hoolitsusele ning suhtluse säilimisele mõlema vanemaga. Olukorras, kus vanemad ei suuda lapsega suhtlemises vabatahtlikult kokku leppida, lahendab vaidluse kohus, lähtudes esmajärjekorras lapse parimatest huvidest. Otsust tehes peab kohus arvestama konkreetseid asjaolusid ja lähtuma sellest, mis on lapsele parim (PKS § 123 lg 1). Kuid ka jõustunud kohtuotsuste sundtäitmisel tuleb arvestada lapse huve ja toimida võimalikult säästvalt. Õiguskantsler on rõhutanud, et see kohustus lasub nii vanematel kui ka täitemenetlust korraldavatel ametnikel. Mõlemad vanemad peavad pingutama lapse heaolu nimel ning kumbki

²³ Aru, A, Paron, K. Lapse parimad huvid. – Juridica 2015 nr VI, lk 377.

²⁴ Lapse õiguste konventsioon. – RT II 1996, 16, 56.

²⁵ Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024, lk 3. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

vanem ei tohi oma käitumisega last kahjustada. See on vanemliku vastutuse osa. Muu hulgas on keelatud igasugune tegevus, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga.²⁶ Minimaalsete omavaheliste kokkulepete täitmine, üksteise austamine, kommunikatsioon seoses lapsega pärast vanemate lahku kolimist peaks olema elementaarne.²⁷

Vanemate ühine hooldusõigus (PKS § 117) ei tähenda lahuselu korral õigust suhelda lapsega võrdse aja jooksul. Selline õigus ei tulene ka PKS § 143 lg-st 1, mille kohaselt on lapsel õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga ning mõlemal vanemal on kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult. Vaidluse puhul määrab vanema ja lapse suhtlemise korra vanema nõudel kohus (PKS § 143 lg 2¹ teine lause).²⁸ Ühise hooldusõiguse muutmine ei ole karistuslik õiguste piiramine, vaid vahend viia õiguslik olukord vastavusse perekonna tegeliku elukorraldusega. Lapse vajadus õigusrahu ja stabiilsuse järele kaalub üles vanemate võrdõiguslikkuse, seda nii lapsega suhtlemise korra kindlaksmääramisel kui ka ühise hooldusõiguse lõpetamisel. Kui kohus on jõudnud äratundmisele, et ühise hooldusõiguse lõpetamine on vajalik, tuleb otsustada ka selle üle, kummale vanemale anda osaline või täielik ainuhooldusõigus. Hooldusõiguse määramisel tuleb eelistada vanemat, kes suudab seada lapse huvid enda omadest ettepoole, tagada turvalisuse ning teostada hooldusõigust heas usus, soodustades lapse ja teise vanema vahelist suhtlust.²⁹

Kui aga vanem ei suuda või ei taha lapse huvides vajalikku koostöövalmidust üles näidata ega toetavat keskkonda luua, muutub lapsega suhtlemise korraldamine vabatahtlikul teel võimatuks. See toob paratamatult kaasa vajaduse riikliku sekkumise ja täitemenetlusliku sunni järele. Selleks, et mõista sundtäitmise kitsaskohti, tuleb esmalt analüüsida suhtluskorra lahendite sisu, mis jaguneb otseseks kohtumiskohustuseks ning muudeks lisakohustusteks.

²⁶ Õiguskantsleri aastatähtaegade 2024/2025, lk 55.

²⁷ Sepp, R. Kas riiklik perelepituse on võluvits? *Juridica* 2024/9-10, lk 765.

²⁸ RKTkm 15.02.2023, 2-21-5895, p 19.

²⁹ Olm, A. Ühine hooldusõigus ja selle lõpetamine: vanema õigus *versus* lapse huvi. *Juridica* 2023/10, lk 829-840.

1.1.1. Kohtumiskohustus kui suhtluskorra põhielement

Seadusandja on loonud suhtlusõiguse instituudi selleks, et lapse õigused mõlemale vanemale säiliks ka vanemate kooselu lõppedes ning seeläbi tagab riik lapse perekonnaelu põhiõiguse. Oluline on, et lisaks sellele, et vanemal säilib õigus lapsega suhelda, siis säilib vanemal ka vastavasisuline kohustus. PKS § 143 lg 1 alusel on vanemal lisaks õigusele lapsega suhelda ka kohustus seda teha.³⁰ Kuigi täitemenetluse praktikas keskendutakse sageli olukordadele, kus üks vanem takistab teisel lapsega suhtlemist, esineb üha sagedamini ka vastupidiseid juhtumeid. Praktikast esitavad lapsega koos elavad vanemad täitmisavaldusi lahus elava vanema vastu, viidates viimase kohustusele olla lapsega koos lahendis või kokkuleppes märgitud ajal. See kinnitab, et suhtluskorra lahend ei ole pelgalt ühe poole privileeg, vaid mõlemat vanemat siduv elukorralduslik dokument, mille täitmist on õigus nõuda ka lapsega igapäevaselt koos elaval vanemal, tagamaks lapsele stabiilne ja järjepidev suhe teise vanemaga.

Suhtluskorra lahendi klassikaline ja olemuslikult kõige arusaadavam osa on kohtumiskohustus. See kujutab endast lapse ja lahus elava vanema füüsilise kohtumise reegleid: millal (nädalapäevad, kellaajad, riigipühad, koolivaheajad), kus ja millisel viisil laps teise vanemaga aega veedab.

TsMS § 550 lg 1 p 2 kohaselt peab kohus hooldus- ja suhtlusõiguse asja lahendamisel määrama kindlaks lapsega suhtlemise korra. TsMS § 442 lg 5 nõuab, et kohtuotsuse resolutsioon peab olema selgelt arusaadav ja täidetav ka muu tekstita. See kohustab kohut looma resolutsiooni, mis on piisavalt täpne, et see saaks toimida täitedokumendina. Kohtupraktika näitab, et kohtumiskohustus määratakse sageli äärmise geograafilise, ajalise ja isegi elukorraldusliku täpsusega, et vältida hilisemaid tõlgendamisvaidlusi täitemenetluses. Tüüpiline kohtulahendi resolutsioon sätestab kohtumiskohustuse näiteks järgmiselt: *"Alates septembrist 2024 veedab laps isaga üle nädala nädalavahetuse reede õhtust pühapäeva õhtuni. Lapse üleandmine toimub selliselt, et isa võtab lapse reedel koolist või ema elukohast kell 17.00 ja ema läheb sama nädala pühapäeva õhtul kell 17.00 lapsele isa elukohta järgi."*³¹ Samas esineb ka lahendeid, kus resolutsioon ei ole piisavalt

³⁰ Roberts, M. Suhtluskorra täitmine olukorras, kus lahuselav vanem ei soovi lapsega suhelda. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond, lk 16.

³¹ TMKm 28.04 2023, 2-22-6416.

täpselt sõnastatud. Näiteks võib kohus piirduda üldise formuleeringuga: „Laps veedab emadepäeva emaga ja isadepäeva isaga. Kui laps viibib isadepäeva hommikul isa juures, siis võtab ema isadepäeval lapse isa juurest kell 18. Kui laps on emadepäeva hommikul suhtluskorra järgi ema juures, siis võtab isa emadepäeval lapse ema juurest kell 18.“³² Selline sõnastus võib praktikas tekitada olulisi probleeme, kuna üleandmise koht ei ole üheselt määratletud. Olukorras, kus lapsega viibiv vanem asub ajutiselt välisriigis, võib jääda ebaselgeks, kas teine vanem on kohustatud lapsele järele minema samasse asukohta. Seetõttu on vajalik, et kohus määraks resolutsioonis lapse üleandmise koha selgelt ja konkreetselt (nt vanema elukoht), mitte ei piirduks määratlemata asukohaga, mis jätab ruumi pahatahtlikuks tõlgendamiseks ja täitmise takistamiseks. Eeltoodu näitab, et resolutsiooni täpsus ei ole üksnes formaalne nõue, vaid määrava tähtsusega kohtulahendi täidetavuse seisukohalt.

Kui kohtulahendite puhul on kohtumiskohustus ülitäpselt punkt-punktilt kindlaks määratud, siis riikliku perelepituse käigus sündinud vanemluskokkulepete, millele käesolev magistritöö on samuti fookuse seadnud, sõnastus ja loogika on kardinaalselt erinevad. Riikliku perelepituse eesmärk RPLS § 1 lg 1 kohaselt on toetada vanematevahelisele kokkuleppele jõudmist ning soodustada vanemate koostööd lapse heolu tagamisel ja huvide kaitsel. Sellest tulenevalt sõnastatakse lapse üleandmise ja kohtumiskohustusega seotud tingimused sageli üldsõnaliselt, jättes nende täpse sisustamise vanemate omavahelise kokkuleppe tasandile. Autori praktiline kogemus kinnitab, et vanemluskokkulepete sõnastus ei vasta sageli täitedokumendile esitatavatele nõuetele. Seda järeldust toetab ka riikliku perelepitusteenuse analüüs, mille kohaselt on vanemluskokkulepete sisu kohati juriidiliselt ebatäpne või raskesti täidetav ning puudub selgus, millised kokkuleppe osad on täitedokumendina käsitletavad. Seetõttu on rõhutatud vajadust kasutada struktureeritud vorme ning kaasata kokkulepete koostamisse õigusharidusega spetsialiste.³³

³² TlnRnKm 04.06.2025, 2-22-18822.

³³ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE), 2025, lk 94. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026).

Käesoleva töö autori praktikas esinevate ja SKA poolt täitedokumentina kinnitatud vanemluskokkulepete³⁴ analüüs toob esile mitmeid korduvaid mustreid, kus dokumendi paindlikkus satub otsesesse konflikti täitemenetluse formaliseerituse nõudega. Näiteks võib SKA poolt kinnitatud vanemluskokkuleppes olla kohtumiskohustus määratud järgmiselt „*Laps viibib isa juures eelnevalt kokkulepitud ajal: ühes kuus vähemalt ühel korral neli päeva ja ööd järjest ning ühes kvartalis (kolme kuu jooksul) vähemalt ühel korral seitse päeva ja ööd järjest. See tähendab, et kokku viibib laps isa juures vähemalt viisteist päeva ja ööd ühe kvartali ehk kolme kuu jooksul, nt ühes kuus neli, teises kuus neli ja kolmandas kuus seitse päeva ja ööd järjest. Laps viibib isa juures täiendavalt vanemate vahelisel eelneval kirjalikul kokkuleppel (e-posti teel).*“³⁵ Kuigi selline sõnastus toetab vanemate omavahelist suhtlust ja paindlikkust, ei vasta see TMS tulenevale nõudele, et täitedokument peab olema selge, üheselt mõistetav ja täidetav ilma täiendava kokkuleppeta. Nimetatud näite puhul joonistuvad välja kaks peamist kitsaskohta, mis muudavad dokumendi täitemenetluses kasutuks. Esiteks viide „eelnevalt kokkulepitud ajale“ on täitemenetluse kontekstis sisutühi, kuna täituri poole pöörduaksegi alles siis, kui vanemad ei suuda enam kokku leppida. Kui kohtulahendite puhul võib takistuseks saada asukoha ebatäpsus, siis sellise vanemluskokkuleppe puhul on takistuseks sooritusnõude puudumine: kohtutäituril ei ole volitust asuda vanemate asemel kuupäevi määrama ega sundida neid uut kokkulepet sõlmima. Teiseks kitsaskohaks on sõnastus „15 päeva kvartalis“ ei võimalda täituril fikseerida konkreetset rikkumise hetke. Täitemenetlus on suunatud ajas ja kohas piiritletud toimingute (lapse üleandmise) tagamisele, mitte statistilise keskmise jälgimisele mingi aja jooksul.

1.1.2. Muud suhtluskorra lahendites sisalduvad kohustused

Lisaks otsesele kohtumiskohustusele sisaldavad suhtluskorra lahendid sageli ka mitterahalisi ja mittefüüsilisi lisakohustusi, mis on suunatud vanematevahelise infovahetuse, digitaalse suhtluse ja käitumishoiakute reguleerimisele. Kehtiv õigus- sealhulgas TMS, RPLS või TsMS- ei sätesta täpseid tingimusi ega kriteeriume, millal ja millises ulatuses on need lisakohustused tegelikult

³⁴ Käesolevas magistr töö os on empiirilise materjalina kasutatud autori täitemenetlusalasest praktikast pärinevaid Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud vanemluskokkuleppeid. Laste ja vanemate isikuandmete kaitseks on dokumendid isikustamata ning neile viidatakse töös tinglike nimetustega (nt Vanemluskokkulepe nr 1 jne).

³⁵ Vanemluskokkulepe nr 1.

sundtäidetavad. Sellest tulenevalt on vajalik eristada suhtluskorra lahendites esinevaid lisakohustusi nende sisust lähtuvalt, et hinnata nende täidetavust täitemenetluses. Tuginedes autori täitemenetlusalasele praktikale, on võimalik jaotada peamised lisakohustused kolme rühma: teavitamiskohustused, koostöökohustus ja nõusoleku andmise kohustus. Nimetatud jaotus ei tulene otseselt seadusest, vaid on tuletatud praktikas esinevate kohustuste sisulisest erinevusest ning nende täidetavuse hindamise vajadusest.

Kohtulahendid sisaldavad sageli lapsega koos elava vanema kohustust hoida teist vanemat kursis lapse haridust, tervist ja olulisi elukorralduslike küsimusi puudutava teabega. Sellist kohustust saab käsitleda teavitamiskohustusena, mille sisuks on muu hulgas teise vanema teavitamine lapse haigestumisest ning vajaduse korral seda kinnitava tõendi esitamine.

Täitemenetluse seisukohalt on määrava tähtsusega, et selline kohustus oleks kohtulahendi resolutsioonis sõnastatud selgelt ja üheselt mõistetavalt. TsMS § 442 lg 5 kohaselt peab resolutsioon olema arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita. Seaduse analoogia põhjal on see põhimõte ülekantav ka SKA poolt kinnitatavatele vanemluskokkulepetele, mis täitedokumentina peavad samuti vastama resolutsiooni selguse ja otsese täidetavuse nõuetele. Kui teavitamiskohustuse sisu ei ole resolutsioonis piisavalt täpselt määratletud – näiteks milline tõend tuleb esitada ja millistel tingimustel –, võib täitemenetluses tekkida vaidlus selle üle, kas kohustus on täidetud. Ilma selge normatiivse raamita resolutsioonis muutub iga esitatud tõend vaidluse objektiks, kus üks pool peab seda piisavaks ja teine pelgaks ettekäändeks suhtlemisest hoidumiseks.

Sarnased probleemid ilmnevad ka vanemluskokkulepetes, kus teavitamiskohustus sõnastatakse sageli üldsõnaliselt. Praktikast esinevates kokkulepetes on lapsevanemad leppinud kokku kohustuses teavitada teist vanemat lapse tervist, haridust ja elukorraldust puudutavatest asjaoludest, samuti suhtlusõiguse kasutamise plaanidest. Näiteks on praktikast esinevates kokkulepetes sätestatud, et vanem peab teavitama teist vanemat kohtumissoovist "eelneval päeval" või et haigestumisest ja erandolukordadest tuleb teada anda "esimesel võimalusel".³⁶ Kui aga vanemate vahel on konflikt, tekib täitemenetluses koheselt vaidlus selle üle, kas teavitamine

³⁶ Vanemluskokkulepe nr 1.

toimus piisavalt aegsasti, kas valitud infokanal oli õige ning kas "esimene võimalus" oli objektiivselt varaseim hetk või viivitas takistav vanem meelega.

Kohus on märkinud, et suhtluskorras sätestatud teavitamiskohustust (nt lapse haigestumisest teatamist) peavad täitma vanemad omavahel. Kohtu hinnangul pole lapsele eakohane vahendada ema ja isa vahelist suhtlust suhtluskorra määruise täitmise osas. Nimetatud küsimusega peavad määruise järgi tegelema vanemad ise.³⁷

Koostöökohustus on sätestatud PKS § 143 lg 2, mis sätestab vanema kohustuse hoiduda tegevusest, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga või raskendab lapse kasvatamist. Kohtulahendites väljendub see sageli otsese keeluna teist vanemat lapse kuuldes halvustada, märkides järgmiselt: „Vanemad suhtuvad teineteisesse lugupidavalt ja austavalt. Lapse juuresolekul ei halvustata teist vanemat, tema elukaaslast ega sugulasi. Ühtlasi ei anta muul moel lapsele teada enda hoiakutest teise vanema suhtes. Vanem peab hoiduma nii otsesest kui kaudsest tegevusest, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga.“³⁸

Ka vanemluskokkulepetes on PKS § 143 lg 2 sätestatud kohustus ära märgitud. Näiteks „Lapse huvidest lähtuvalt suhtuvad vanemad teineteise seisukohtadesse mõistlikult ja lugupidavalt arvestades teineteise võrdseid õigusi ja kohustusi ning suhtlevad omavahel viisakalt ja lugupidavalt (sh ei tõsta häält, ei anna teineteisele hinnanguid, ei solva ega süüdistata teineteist).“³⁹

Lisaks hõlmab koostöökohustus eespool käsitletud heas usus käitumise printsiipi – vanem peab last kohtumiseks emotsionaalselt ja praktiliselt ette valmistama.⁴⁰ Kohtutäituril on aga formaalses menetluses sisuliselt võimatu tõendada, kas ja kuidas üks vanem on teist koduseinte vahel halvustanud või kas ta on teinud endast "kõik oleneva", et last kohtumiseks motiveerida. See on punkt, kus autor leiab, et juriidiline sund on ebaefektiivne ja lahendus peab peituma

³⁷ TlnRnKm 28.01.2026, 2-25-13273/18, p 5.4

³⁸ TMKm 28.04 2023, 2-22-6416.

³⁹ Vanemluskokkulepe nr 1.

⁴⁰ Soovituslik juhised lastekaitsetöötajale lapse üleandmisel ja lapsega suhtlemise võimaldamisel täitemenetluses. Sotsiaalkindlustusamet. 2025.a, lk 8-9. Arvutivõrgus: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Juhis-lastekaitsetootajatele-lapse-uleandmisel-ja-lapsega-suhtlemise-voimaldamisel-taitemenetluses-2025.pdf> (22.04.2026).

täitemenetluse-eelses perelepituses, mis aitaks muuta vanemate hoiakuid, mitte üksnes fikseerida rikkumisi.

Lahendites või kokkulepetes võidakse reguleerida ka olukordi, kus ühe vanema tegevuseks (näiteks lapsega välisriiki reisimiseks, kooli valikuks või elukoha muutmiseks) on vajalik teise vanema eelnev nõusolek. Ehkki lapse elukoha, hariduse ja reisimisega seonduv kuulub juriidiliselt isikuhooldusõiguse valdkonda (PKS § 124), reguleeritakse neid küsimusi sageli ka suhtluskorra lahendites või vanemluskokkulepetes. See on vajalik olukordades, kus ühe vanema tegevuseks (nt lapsega välisriiki reisimiseks suhtlusaja raames) on vajalik teise vanema eelnev nõusolek, kuid selle saamine on poolte konflikti tõttu raskendatud. Kui vanem keeldub nõusolekut andmast korduvalt või põhjendamatult, nõuab selle kohustuse asendamine tavakorras uut kohtumenetlust, mis on ajamahukas ja takistab suhtlusõiguse kiiret teostamist. Seetõttu on kohtupraktikas hakatud kasutama lahendusi, kus kohus asendab teise vanema nõusoleku juba etteulatuvalt konkreetses suhtluskorra resolutsioonis. Näiteks saab tuua maakohtu määruse, kus kohus määras et „*Kumbki vanem võib lapsega kuni 8-päevaks reisida välisriiki ajal, mil laps viibib suhtluskorra alusel vastava vanema juures. Käeolev kohtumäärus asendab teise vanema nõusolekut olukorras, kus vanem keeldub kirjalikult sellist nõusolekut andmast. Pikemad reisirid on võimaliku üksnes teise vanema nõusolekul. Lapsega reisida sooviv vanem teavitab teist vanemat kirjalikult reisi sihtkohast, kuupäevadest ja muudest tähtsust omavatest asjaoludest võimalikult vara, kuid mitte hiljem kui 14 päeva enne reisi toimumist.*“⁴¹ Sellised lahendused näitavad, et kuigi tegemist on formaalselt isikuhooldusõiguse küsimusega, on sellel otsene mõju suhtluskorra täitmisele ning seetõttu on põhjendatud käsitleda neid kohustusi ka käesoleva töö kontekstis.

Eeltoodud lisakohustuste analüüs näitab, et nende olemuslik ebamäärasus toob kaasa konflikti täitemenetluse formaliseerituse ja pereõiguslike suhete sisulise keerukuse vahel. Kohtulahendid on äärmiselt detailsed, et tagada lahendi sundtäidetavus täitemenetluse ranges raamistikus. Näiteks on kohtud pidanud vajalikuks resolutsioonis imperatiivselt sätestada, et vanemate omavaheline suhtlus lapse elukorralduse teemadel toimub eranditult SMS-i teel ning lapse haigestumisest tuleb teist vanemat teavitada viivitamatult. Samuti on praktikas levinud digitaalse suhtluse täpsete kellaegade fikseerimine, näiteks õigus suhelda lapsega Skype'i või FB Messengeri vahendusel

⁴¹ TMKm 28.04 2023, 2-22-6416.

kindlal nädalapäeval täpselt kella 19.00–20.00. Kuigi selline üksikasjalik detailsus on loodud kohtutäituri töö lihtsustamiseks, ei jäta see ruumi loomulikule eludünaamikale.

Oluline on samas ka see, et suhtluskorras sätestatud teavitamiskohustust (nt lapse haigestumisest teatamist) peavad täitma vanemad omavahel. Pole mõistlik panna lapsele kohustust vahendada ema ja isa vahelist suhtlust suhtluskorra määruse täitmise osas. Nimetatud küsimusega peavad määruse järgi tegelema vanemad ise.⁴²

Seevastu vanemluskokkulepetes on lähenemine vastupidine. Perelepituse eesmärgist tulenevalt sõnastatakse kohustused sageli üldsõnaliselt ja paindlikult, meenutades pigem käitumisjuhiseid kui sundtäidetavaid kohustusi. Autori praktikas esinevates SKA kinnitatud kokkulepetes on teavitamiskohustus sätestatud näiteks nii, et erandolukordadest tuleb teada anda lihtsalt "esimesel võimalusel" või et suhtluskorra muutmise vajadusel tuleb vanematel leida "lapse huvidest lähtuv parim lahendus". Kõige ilmekamalt avaldub see vanemate omavahelise kommunikatsiooni reeglites. Näiteks on ühes praktikas esinevas vanemluskokkuleppes sätestatud: *"Meie põhiline suhtluskanal on e-kiri, mida kasutame rangelt vaid lapsega seotud info edastamiseks, mitte isiklike ambitsioonide rahuldamiseks ja isiklike suhete klaarimiseks"*⁴³. Samuti on lepitud kokku, et helistamisaega kasutatakse "mõistlikult" ning uutel elukaaslastel on lubatud osaleda lapse arenguveestlustel.

Seetõttu ei ole paljud suhtluskorra lahendites sisalduvad lisakohustused täitemenetluses efektiivselt rakendatavad. See omakorda kinnitab, et täitedokumendi kvaliteet ja kohustuste sõnastus on määrava tähtsusega suhtlusõiguse tegeliku kaitse seisukohalt.

Selleks, et lapse ja vanema suhtlusõigus saaks realiseeruda olukorras, kus vanemad ei suuda omavahel kokkuleppele jõuda, peab riik pakkuma õiguslikke raamistikke, mis muudavad suhtluskorra pooltele kohustuslikuks. Lapse ja vanema suhtlemise korda on Eesti õiguses võimalik kindlaks määrata mitmel viisil: vanemate omavahelise kokkuleppega, riikliku perelepituse käigus sõlmitud vanemluskokkuleppega või kohtulahendiga. Kuigi eelistatuim on vanemate vabatahtlik

⁴² TlnRnKm 28.01.2026, 2-25-13273/18, p 5.4.

⁴³ Vanemluskokkulepe nr 2.

kokkulepe, jõuavad täitemenetlusse reeglina just kohtulahendid või sellised kokkulepped, mille välise sekkumiseta täitmine on vanematevahelise sügava konflikti tõttu nurjunud. järgnevalt keskendutaksegi nendele kahele peamisele täitedokumendi liigile, mis on lapsega suhtlemise sundtäitmise aluseks: kohtulahendile ja SKA poolt kinnitatud vanemluskokkuleppele.

1.2. Suhtluskorra lahendi liigid Eesti õiguses

1.2.1. Kohtulahend suhtluskorra kindlaksmääramisel

Kohtu õiguse reguleerida lapse suhtlust vanematega sätestavad PKS § 143 lg-d 3-5. PKS § 143 lg 3 järgi võib kohus lapse huvides piirata suhtlusõigust või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmist või lõpetada suhtlusõiguse teostamise või selle kohta tehtud varasemate lahendite täitmise.⁴⁴

Hooldus- ja suhtlusõiguse asju lahendab kohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi TsMS)⁴⁵ § 550 lg 1 p 2 järgi hagita menetluses, kus kohaldub uurimispõhimõtte (TsMS § 5 lg 3 ja § 477 lg 5) ning alates 1. septembrist 2022 on kohustuslik kohtueelne perelepituse ning hooldus- ja suhtlusõiguse asjades saabki kohtusse pöörduda vaid pärast perelepituse läbimist või kui SKA on väljastanud selle kohta lepituse edutuse tõendi (TsMS § 560¹ lg 1). TsMS § 560¹ lg 2 kohaselt ei ole lepitusmenetluse läbimine enne kohtusse pöördumist kohustuslik, kui vanem on olnud lapse või teise vanema suhtes vägivaldne või esineb muu mõjuv põhjus. See muudatus peegeldab riigi soovi suunata pered esmalt sotsiaalteenuse kaudu lepitusele, jättes kohtu nn. viimaseks vahendiks.

TsMS § 552¹ alusel kuulab kohus last puudutavas asjas isiklikult ära lapse, kes on suuteline seisukohta omama ning talle tuleb anda võimalus oma seisukoha avaldamiseks. See ei tähenda siiski, et kohus on kohustatud määrama suhtluskorra üksnes lapse seisukohast lähtuvalt. Lapse huviga arvestamine on avaram ja eeldab ka muude aspektide järgimist ehk et oluline on eristada

⁴⁴ RKTkm 15.02.2023, 2-21-5895, p 14.

⁴⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197.

lapse huve ja lapse arvamust. Olukorras kus lapse huvid erinevad tema arvamusest, tuleb lapsele selgitada arvamuse arvestamata jätmise põhjuseid (LasteKS § 21 lg 3).

TsMS § 442 lg-st 8 tulenevalt peab kohus lapsega suhtlemise korraldamise kohtulahendis käsitlema ja hindama lapse huvide järgimise kohta esitatud kõiki asjassepuutuvaid väiteid (TsMS § 463 lg 2). Ka sellistes kohtuasjades peab kohus vajaduse korral ise välja selgitama asjaolusid, et kujundada seisukoht, milline suhtluskord on laste parimates huvides.⁴⁶

Kohus peab last puudutavas kohtumenetluses, mh vanema ja lapse suhtlemist reguleerides, TsMS § 561 lg 1 järgi võimalikult vara ja igas menetlusstaadiumis püüdma suunata asjaosalisi kokkuleppele, et vältida hilisemaid probleeme kohtulahendiga määratud suhtluskorra täitmisel. Selleks peab kohus arutama vanematega kõiki lapsega suhtlemise küsimusi, milles vanemad on eri meelt, suunama neid lapse huvides järeleandmistele ning selgitama, mil viisil ta kavatses lapsega suhtlemist reguleerida, kui vanemad jäävad lepitamatutele erimeelsustele.⁴⁷

Vanema ja lapse suhtlemist korraldades määrab kohus vanema suhtlemisõiguse ulatuse ning täpsustab, mil viisil peab vanema ja lapse suhtlemine toimuma. Vältimaks vanemate olemasolevaid ja tulevikus tekkida võivaid erimeelsusi, tuleb kohtul määrata võimalikult täpselt vanema ja lapse suhtlemise viis, koht, aeg, sh kestus ja sagedus ning lapse üleandmise kord. Muu hulgas võib kohus suhtlemiskorda reguleerides täpsustada, millisest tegevusest peavad vanemad lapsega suheldes hoiduma, ning määrata vajadusel kolmanda isiku, kelle juuresolekul laps vanemaga suhtleb.⁴⁸

Erinevalt tavapärasest tsiviilkohtumenetlusest, kus lõpplahend vormistatakse otsusena, tehakse suhtluskorra asjades määrus, mis kuulub täitmisele sõltumata jõustumisest viivitamata alates päevast, kui see tehakse teatavaks isikutele, kelle kohta määrus on tehtud (TsMS § 562¹ lg 3).

⁴⁶ RKTkm 15.02.2023, 2-21-5895, p 15.

⁴⁷ RKTkm 05.11.2014, 3-2-1-113-14, p 24 ja RKTkm 15.02.2023, 2-21-5895, p 22.

⁴⁸ RKTkm 09.11.2011, 3-2-1-83-11, p 21.

Kohus määrab lapsega suhtlemist korraldavas kohtumääruses sunnivahendid, mida saab rakendada kohtumääruse rikkumise korral (TsMS § 562¹ lg 1). Sunnivahenditeks on täitemenetluse seadustiku (edaspidi TMS)⁴⁹ § 179 kohaselt trahv või korduva trahvi asemel aresti määramine ja kohustatud isiku suhtes jõu rakendamine.

1.septembrini 2022.a. kehtinud korra kohaselt ei olnud lapsega suhtlemist korraldav kohtumäärus täitedokumendiks TMS tähenduses ja selle alusel täitemenetlust läbi viia ei saanud. Lapsega suhtlemist korraldava kohtumääruse puhul eeldati, et vanemad täidavad lahendit vabatahtlikult. Kui vanem rikkus suhtluskorra lahendit, tuli kohtul läbi viia lepitusmenetlus. Pärast lepitusmenetluse läbiviimist tegi kohus määruse, millega tunnistas lepituse nurjunuks ja määras sunnimeetmed, mida oli võimalik rakendada lahendi rikkumise korral. Täitemenetluse sai läbi viia alles selle määruse alusel, millega kohus määras sunnivahendid. Praktikas aga ei osutunud poolte kohustuslik lepitamine menetluse sedavõrd hilises faasis efektiivseks, kuna selleks ajaks oli konflikt juba väga kaugemale arenenud.⁵⁰

Seadusemuudatusega, mis jõustus 1. septembril 2022.a., nägi seadusandja ette kohtu poolt sunnivahendite määramise juba lapsega suhtlemise korraldamise lahendis (TsMS § 562¹ lg 1). See lahend on sundtäidetav ning täitedokumendi saamiseks ja sunnimeetmete määramiseks ei tule uuesti kohtusse pöörduda.

Seletuskirja kohaselt on suhtluskorra lahendite puhul sunnivahendi kohaldamine ka see, kui kohus määrab määruses täitemenetluse läbiviimise võimaluse. Seega märgib kohus lapsega suhtlemise korra kohta tehtavas lahendis, et juhul, kui vanem lahendit vabatahtlikult ei täida, on teisel vanemal võimalus pöörduda kohtutäituri poole täitemenetluse algatamiseks ja selgitada, et kui vanem takistab täitemenetluses suhtluskorra lahendi täitmist, on võimalik rikkuvale vanemale määrata hagita menetluses trahv ning korduva rikkumise korral arest.⁵¹ Seega on kohtulahendi eesmärk

⁴⁹ Täitemenetluse seadustik - RT I 2005, 27, 198.

⁵⁰ Riikliku perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri, 438 SE, lk 20. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

⁵¹ Riikliku perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri, 438 SE, lk 23. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

lisaks suhtluskorra määramisele ka poolte teavitamine võimalike tagajärgede kohta juhul, kui lahendit ei täideta.

1.2.2. Riikliku perelepituse käigus sõlmitud vanemluskokkulepe

Paljudes õigussüsteemides käsitletakse hooldusõiguse ja suhtlusõiguse vaidlusi tsiviilõiguslike vaidlustena, mida lahendatakse tsiviilkohtumenetluse reeglite kohaselt. Sellise menetluse vastandavat iseloomu on aga peetud hooldusõiguse vaidluste lahendamiseks sobimatuks, kuna see võib varjutada poolte argumente lapse parimate huvide uurimise ja hindamise osas. See võib ka süvendada ja pikendada vanemate vahelist konflikti.⁵² Seetõttu on kaasaegses õiguskäsitluses, eeskätt Põhjamaades, üha enam liigunud kohtuväliste ja multidistsiplinaarsete lahenduste poole, mille eesmärk on toetada peresuhteid sisuliselt, mitte üksnes neid formaalselt reguleerida.⁵³ Lapse huvidest lähtudes on kõige säästvam viis kui kõik küsimused, mis vanematel pärast lahkuminekut lastega seonduvalt tekivad, on võimalik lahendada ja kinnitada ilma kohtuta.

Riiklik perelepitusteenus kujutab endast sellist alternatiivset lähenemist ka Eesti õiguses. 1. septembril 2022.a. jõustunud RPLS loodi kohtuväline menetlus, mille eesmärk on toetada vanemaid lahkumineku järel oma alaealise lapse edasises elukorralduses kokkuleppele jõudmisel, soodustada vanemate koostööd lapse kasvatamisel ning seeläbi tagada lapse huvide kaitse ja heaolu (RPLS § 1 lg 1). Lepitusmenetluse tulemusena sõlmitakse vanemluskokkulepe, mille kinnitab SKA ning sellel on täitedokumendi staatus. Sellega lisandus täitemenetluse täiesti uus täitedokumendi liik – SKA poolt kinnitatud vanemluskokkuleppe (TMS § 2 lg 1 p 25).

Perelepituse eesmärk on aidata vanematel jõuda erapooletu lepitaja toel lapse heaolust lähtuvate lahendusteni, mis vormistatakse kirjaliku vanemluskokkuleppena (RPLS § 12). Menetluse käigus kuulatakse ära ka laps, kelle arengutase võimaldab oma arvamust avaldada (RPLS § 10), mis võimaldab arvestada lapse individuaalseid vajadusi ning tugevdada lahenduse õiguspärasust. SKA

⁵² Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024, lk 5. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

⁵³ *Ibidem*, lk 3.

kontrollib, et kokkulepe ei oleks vastuolus lapse huvidega ja oleks täidetav. Perelepitusmenetluse keskmes on vanemate vabatahtlik koostöö ning lapse heaolust lähtuvate lahenduste leidmine.

Mediatsiooni käsitatakse üldmõistena, mis hõlmab erinevaid vaidluste lahendamise viise, kus pooled püüavad kolmanda isiku vahendusel jõuda vabatahtliku kokkuleppeni ilma siduva otsuseta. Pereõiguslikes vaidlustes eristatakse eeskätt õiguslikku lähenemist, mis keskendub kokkuleppe saavutamisele, ning terapeutilist lähenemist, mis tegeleb konfliktide psühholoogiliste põhjustega.⁵⁴ Põhjamaade praktikas on mediatsioon sageli astmeline ja kohandatud vastavalt perekonna konfliktitasemele, võimaldades valida sobiva sekkumise vormi.⁵⁵ Selline lähenemine rõhutab, et pereõiguslikes vaidlustes ei ole keskmes mitte üksnes õiguslik lahendus, vaid ka peresuhete toimimine.

Riiklik perelepitusteenus pakub võimalust teha kokkuleppeid kohtuväliselt ja jääda toetavateks lapsevanemateks ka peale lahkuminekut. Võrreldes kohtulahendiga on vanemluskokkuleppe eeliseks selle paindlikkus ja lapsekeskne lähenemine. Lepitusprotsess ehk mediatsioon võimaldab käsitleda mitte üksnes õiguslikke küsimusi, vaid ka vanematevahelisi suhteid, mis on sageli konflikti tegelikuks põhjuseks. Riikliku perelepitusteenuse lepitusmenetlus on lapsevanematele kiirem, soodsam, säästvam ja lapse heaolu arvestav meetod, mille raames sõlmitud vanemate vahelised kokkulepped on efektiivsemad kui kohtulahend või kohtus saavutatud kompromiss.⁵⁶

Statistiliselt on näha, et vajadus teenuse järele on suur. Sissejuhatuses toodud andmetel tehti ajavahemikul 01.09.2022–30.08.2024 kokku 1531 taotlust, millest tulemusliku vanemluskokkuleppeni jõuti 412 juhul.⁵⁷ Siinkohal on oluline rõhutada, et 690 väljastatud edutuse tõendit näitavadki seda kriitilist punkti, kus lepitus ammendub ja riik peab hakkama kaaluma jõulisemaid meetmeid lapse õiguste kaitseks.

⁵⁴ Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024, lk 46. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

⁵⁵ *Ibidem*, lk 54.

⁵⁶ Perelepitus. Eesti Perelepitajate Koda. Arvutivõrgus <https://eplk.eu/perelepitus> (25.03.2026).

⁵⁷ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE). 2025, lk 28. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026).

Lepitusseaduse (edaspidi LepS)⁵⁸ §-is 2 nimetatud juhtudel saab olla erapooletuks lepitajaks ka füüsiline isik, vandeadvokaat, notar või seaduses sätestatud juhul riigi või kohaliku omavalitsuse lepitusorgan. LepS § 13 lg 1 kohaselt formuleerib lepitaja lepitusosaliste kokkuleppe kirjalikult, mis allkirjastatakse nii lepitaja kui lepitusosaliste poolt, mille tunnistab täidetavaks maakohus. Kui lepitus toimub kohtumenetluse raames ja kokkuleppe kinnitab kohus, on see täitedokument TMS § 2 lg 1 p 24 alusel. Kui aga tegemist on riikliku perelepitusteenusega (perelepitusseaduse alusel), kinnitab saavutatud kokkuleppe SKA kui lepitusorgan ning see muutub täitedokumendiks TMS § 2 lg 1 p 25 alusel.

Kui vanematel ei ole õnnestunud omavahel kokku leppida lapse elukorralduslikes küsimustes ja nad pole riiklikule perelepitusteenusele vabatahtlikult pöördunud, pöördudes vaidluse lahendamiseks kohtusse, suunab kohus vanemad riiklikule perelepitusteenusele ja peatab kohtumenetluse lepitusmenetluse lõppemiseni (TsMS § 560¹ lg 4 ja lg 6).

Kokkuvõttes on riiklik perelepitusteenus oluline tugisammas peresõbraliku õigussüsteemi kujundamisel ja pakub tõhusat alternatiivi kohtumenetlusele, kuid selle edukus sõltub eelkõige vanemate koostöövalmidusest ning ei pruugi olla piisav lahendus kõrge konfliktitasemega vaidlustes.

Teenuse edukus sõltub ka paljuski sellest, kui hästi suudab teenus reageerida pereelu tegelikele väljakutsetele, pakkuda turvalist ja usaldusväärset keskkonda lapse heaolu kaitsmiseks ning võimaldada vanematel vastu võtta vastutustundlikke, lapsekeskseid otsuseid, toetudes professionaalsele nõustamisele ja dialoogile.⁵⁹

Kuigi riiklik perelepitus on suunatud vabatahtlikule koostööle, tekitab selle tulemusena sündinud vanemluskokkuleppe täitedokumendi staatus vajaduse analüüsida selle sisulist täidetavust olukorras, kus koostöö hiljem lakkab.

⁵⁸ Lepitusseadus. – RT I, 2009, 59, 385.

⁵⁹ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE). 2025, lk 7. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026).

2. KOHTULAHENDI JA VANEMLUSKOKKULEPPE TÄITMINE JA SELLE KITSASKOHAD

Sundtäitmine on riigi loodud mehhanism sundimaks inimest oma kohustust täitma. Eraisikutevahelises suhtlemises realiseerub sundtäitmise kaudu riigi kohustus tagada isikutele nii nende õiguste kaitse kui ka vahendid selle kaitse reaalseks elluviimiseks. Põhiõigused ja vabadused jääksid aga vaid sõnakõlksuks, kui puuduksid mehhanismid õiguste maksmapanekuks kokkuleppe mittesaavutamisel või reeglite rikkumisel. Ilma täitmise mehhanismita jääksid õigusaktid pelgaks deklaratsiooniks. Sundtäitmise kaudu kindlustab riik seega ühiskonnas laiemas mõttes õigusrahu ja õiguskindlust.⁶⁰

Eesti praktikas on suhtluskorra täitmise probleemid üha sagedamini pälvinud nii avalikkuse kui ka õiguskantsleri tähelepanu. Eeskätt olukordades, kus kohustatud isik keeldub kohtulahendit täitmast või kus lapse ja lahus elava vanema suhtlus on muutunud raskendatuks vanematevahelise konflikti tõttu.⁶¹

TMS § 179 reguleerib kahe erineva iseloomuga lahendite täitmist. Lapse üleandmise all peetakse silmas otsuseid, mille kohaselt on ühelt või mõlemalt lapsevanemalt võetud ära vanemlikud õigused või otsustatud lapse lahutamine perekonnast vastavalt PKS § 135, mille tõttu tuleb laps ühe või mõlema vanema juurest viia mujale. Tegemist on ühekordse toiminguga. Teiselt poolt reguleerib sama säte suhtluskorra täitmist. Lapsega suhtlemine on perioodiline ja sellise lahendi täitmine eeldab korduvat tegevust.⁶² Just viimane on käesoleva töö fookuses, kuivõrd selle edukus sõltub pikaajalisest koostööst, mitte ühekordsest aktist.

Käesolevas peatükis analüüsitaksegi lapse ja vanema suhtluskorra lahendite sundtäitmise praktilisi ja õiguslikke kitsaskohti. Tähelepanu keskmes on vajadus lepitusmeetmete järele, mis ennetaksid sundtäitmise vajadust, kuid tagaksid selle tõhususe juhul, kui riiklik sekkumine on vältimatu. Samuti täitemenetluse formaliseerituse ja perekonnaõiguslike suhete dünaamilise iseloomu

⁶⁰ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 11.

⁶¹ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 8. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

⁶² Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 164.

vaheline vastuolu, kohtutäituri rolli piiratus, sunnivahendite liigid ning planeeritavad seaduse muudatused.

2.1. Suhtluskorra lahend kui täitedokument ja selle täidetavuse eeldused

Täitemenetluse alustamise eelduseks on täitedokumendi olemasolu. Kohtutäitur on kohustatud võtma menetlusse kõik täitedokumendid, mis formaalselt vastavad täitedokumendile esitatavatele nõuetele. See tähendab, et dokument peab sisalduma TMS § 2 lg 1 loetelus, olema vormistatud pädeva organi poolt, vastama vorminõuetele, olema kohtutäiturile esitatud kas originaaldokumendina või selle notariaalselt kinnitatud ära kirjana. Täitur ei saa menetlust alustades kontrollida, kas nõue on ka tegelikult täitmata, sest see tähendaks kohtutäiturile sissenõudja tegevuse üle järelevalvefunktsiooni panemist.⁶³

Tsiviilasjas jõustunud või viivitamata täidetavaks tunnistatud kohtulahend on TMS § 1 lg 1 p 1 järgi täitedokument, mida saab täitemenetluses täita. Seejuures on vanema ja lapse suhtlemist reguleeriv kohtulahend eripärane, kuna selle täitmist võivad nõuda mõlemad vanemad ja kumbki vanem võib seetõttu olla täitemenetluses nii sissenõudja kui ka kohustatud isik.⁶⁴

Erinevalt kohtumäärusest, mis on kohtu poolt otsustatud sundlahendus, on vanemluskokkulepe poolte endi poolt erapooletu lepitaja abiga saavutatud kompromiss. Kui vanemad jõuavad lepituse tulemusel kokkuleppele, allkirjastavad nad selle ning SKA kinnitab selle oma otsusega. Kinnitatud kokkulepe muutub täitedokumendiks, kuid sellel on oluline õiguslik eripära: vanemluskokkulepped ei ole tervikuna sundtäidetavad.

Perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskirjas⁶⁵ on otsesõnu viidatud, et lepituse tulemusel sündinud kokkulepped ei ole tervikuna sundtäidetavad. Seda ilmestab väga selgelt SKA praktika vanemluskokkulepete kinnitamisel. Näiteks jaotatakse kinnitamise resolutsioonis kokkulepe sageli

⁶³ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 47.

⁶⁴ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 61.

⁶⁵ Riikliku perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri, 438 SE, lk 15. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

kaheks: SKA kinnitab TMS § 2 lg 1 p 25 tähenduses täidetavaks nõudeks üksnes kokkuleppe suhtluskorda ja elatist puudutavad punktid, mis alluvad mittetäitmisel sundtäitmisele kohtutäituri juures. Samas kokkuleppes sisalduvaid "Muud kokkulepped" (mis võivad puudutada lapse elukorraldust, teavitamist või kasvatuslikke küsimusi) aga ei kinnitata, kuna SKA hinnangul ei ole nende puhul tegemist TMS § 2 lg 1 p 25 tähenduses sundtäidetavate nõuetega.

Täitemenetlus on suunatud konkreetsete nõuete realiseerimisele, mis jagunevad kaheks. Esimesed on rahalised nõuded (nt elatis), mille puhul on tegemist vallasvarale sissenõude pööramisega (TMS § 2 lg 1 p 18¹ ja RPLS § 12 lg 6). Teiseks nõude liigiks täitemenetluses on teatud toimingute tegemine või sellest hoidumine, mis jaguneb omakorda asendatavateks (TMS § 182) ja asendamatuks toiminguteks (TMS § 183)⁶⁶. SKA-l on kohustus kontrollida kokkuleppe täidetavust enne selle kinnitamist, sest RPLS § 12 lg 3 kohaselt SKA ei kinnita vanemluskokkulepet, kui on ilmne, et lepitusaliste poolt kokku lepitu ei ole lapse huvidega kooskõlas või kui vanemluskokkulepe või selle osa ei ole täidetav. Lepitusmenetlusega kokku lepitud kohustused, nagu omavaheline suhtlusstiil või lugupidav suhtumine, on oma olemuselt deklaratiivsed ega ole suunatud konkreetse, kohtutäituri poolt kontrollitava ja sunniga tagatava tulemuse saavutamisele. Kui kokkuleppe punkt ei ole sõnastatud täidetava kohustusena, ei saa kohtutäitur selle rikkumise korral rakendada seaduses ette nähtud sunnivahendeid. TsMS § 627¹ lg 3 p 3 sätestab samuti põhimõtte, et kohus ei tunnista lepitusmenetluse kokkulepet täidetavaks, kui seda ei ole võimalik täita. Seega saab sundtäidetavaks muuta vaid selliseid kohustusi, mille täitmise üle on võimalik teostada objektiivset järelevalvet ja mille täitmata jätmisel on võimalik rakendada riiklikku sundi (trahv, asendustäitmine, arest).

Kuigi eeltoodust nähtub, et suhtluskorra lahendite regulatsioon on normatiivselt selge ja struktureeritud, ilmnevad nende lahendite sundtäitmisel praktikas mitmed olulised probleemid, mida käsitletakse töö järgmistes peatükkides.

⁶⁶ TMS § 182 lg 1 kohaselt kui võlgnik ei täida kohustust teha mingi toiming, mida saab teha ka kolmas isik, võib kohtutäitur lubada sissenõudjal lasta toiming teha võlgniku kulul. TMS § 183 kohaselt kui toimingut saab teha üksnes võlgnik ise, kuid ta ei tee seda määratud tähtpäevaks või kui võlgnik rikub kohustust teatud toimingut taluda või toimingust hoiduda, võib kohtutäitur määrata võlgnikule sunniraha TMS § 26¹ sätestatud korras.

Uuringud ja kogemused näitavad, et lahtusjärgset hooldusõiguse ja elukoha korraldust, mis sobiks kõigile lastele ja vanematele, ei ole olemas. Korraldused tuleb kohandada laste ja vanemate individuaalsetele vajadustele ning neid tuleb muuta vastavalt laste suhete arenemisele vanematega ning lapse arenguseisundi ja vanemate olude muutumisele. See nõuab paindlikkust ja koostööd vanematelt, spetsialistidelt, kohtutelt ja lastelt.⁶⁷

Suhtlusõigus on oma olemuselt mitmetahuline, hõlmates lisaks isiklikele kohtumistele ka kirjavahetust, telefoni- ja videokõnesid või muid suhtlusvorme, mis võimaldavad kahe isiku vahelist kontakti.⁶⁸ See on eriti iseloomulik vanemluskokkulepele, mis täidab seejuures korrakahte funktsiooni: esiteks psühholoogiline/pedagoogiline funktsioon mille raames vanemad lepivad kokku ühised väärtused ja suhtlusreeglid (PKS § 116 lg 2 ja 3, PKS § 143 lg 2), mis toetavad lapse heaolu, kuid mille täitmine sõltub vanemate heatahtlikkusest. Teiseks õiguslik funktsioon kus kokkuleppega määratakse konkreetsed elatissummad (PKS § 101) ja suhtlemisajad (PKS § 143 lg 2¹), mis on täidetavad läbi täitemenetluse (TMS § 2 lg 1 p 25).

Seega tekib olukord, kus täitedokument täidab korrakahte erinevat funktsiooni. Ühelt poolt sisaldab see konkreetseid ja sundtäidetavaid kohustusi (nt suhtlusajad või elatis), teiselt poolt aga üldisi käitumisreegleid, mille täitmine sõltub vanemate heast tahtest. Just see suhtlusvormide mitmekesisus tekitabki käesoleva töö fookuses oleva täidetavuse konflikti: kui perelepituse käigus sündinud kokkulepe on suunatud paindlikkusele ja usaldusele, siis täitemenetlus nõuab ranget juriidilist piiritletust.

Kuigi seadusandlik raamistik suhtluskorra lahendite täitmiseks on formaalselt olemas, sõltub nende tegelik täidetavus suurel määral täitedokumendi kvaliteedist ja sõnastuse täpsusest. Autori hinnangul peitub lahendus selles, et vanemluskokkuleppe koostamisel ei tohi ohverdada juriidilist täpsust terapeutilisele eesmärgile. Riik peab lapse õiguste kaitseks tagama, et isegi kui vanemad on sügavas konfliktis, on nende vahel sõlmitud kokkulepe täitedokumendi kvaliteediga, et riik saaks vajadusel lapsele appi tulla ja suhtlusõiguse realselt tagada.

⁶⁷ Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024, lk 35. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

⁶⁸ A. Lüderitz. Perekonnaõigus. Tallinn. Juura 2005, lk 310.

Seda, et isegi matemaatilise täpsusega kirja pandud formaalne resolutsioon ei suuda asendada vanemate tegelikku koostöötahet ega lahendada isiklikke konflikte, tunnistavad üha enam ka kohtud ise. Ilmekaks näiteks on Harju Maakohtu määrus tsiviilasjas nr 2-22-12109, kus kohus pidas vajalikuks väljuda rangest juriidilisest raamistikust ja pöörduda vanemate poole otsuste manitsusega. Kohus rõhutas, et kõige objektiivsema hinnangu annab vanemate tegevusele täisealiseks saades nende laps, ning kutsus vanemaid üles hindama ümber oma ülikriitilist suhtumist teise vanemasse, märkides, et isikliku arvamuse ainuõigeks pidamine ei ole lapse elu korraldamiseks hea alus.⁶⁹

See kohtu erakordne tõdemus illustreerib käesoleva magistritöö keskset probleemi: õigussüsteem tajub selgelt oma piire. Nii äärmuslikult detailne kohtuotsus kui ka psühholoogiliselt pehme vanemluskokkulepe jäävad paberil täidetavaks vaid juhul, kui vanemad on nõus koostööd tegema. Ilma selleta on kohtutäituril võimatu sotsiaal-psühholoogilisi lisakohustusi riikliku sunni abil tagada. Riigikohtu praktikas on samuti rõhutatud, et suhtluskorra lahend ei ole tavaline täitedokument, kuna laps ei ole asi ning tema tahe võib mõjutada lahendi täidetavust.⁷⁰ See põhimõte seab kahtluse alla täitemenetluse klassikalise mudeli sobivuse pereõiguslike vaidluste lahendamiseks

See omakorda viib järgmise alapeatüki juurde, kus analüüsitakse konkreetsemalt sundtäitmise praktilisi kitsaskohti.

2.2. Täitemenetluse formaliseerituse piirid suhtluskorra asjades

Riigikohus⁷¹ on oma otsuses märkinud, et täitemenetluses kehtib formaliseerituse põhimõte. Nimetatud põhimõte avaldab mõju kogu täitemenetluse läbiviimisele, tähistades asja sisuliselt arutava kohtu ja täitemenetlusorgani spetsialiseerumist ning nendevahelist tööjaotust. A. Alekand rõhutab, et formaliseerituse põhimõte ei muuda täiturit otsuste täitmise automaadiks. Kohtutäituril

⁶⁹ HMKm 06.11.2023, 2-22-12109.

⁷⁰ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13.

⁷¹ RKTkm 16.10.2002, 3-2-1-119-02, p 8.

on kohustus järgida jõustunud kohtulahendit ning sooritada jõustunud kohtulahendiga määratud toimingud, mille juures täiturile jääb otsustusõigus täitmise toimingute valiku ja nende tegemise viisi osas.⁷²

Kuna kehtiv täitemenetluse süsteem põhineb formaliseerituse põhimõttel, siis peab täitmine tuginema selgele ja ühemõttelisele täitedokumendile. Selline lähenemine on väga sobiv rahaliste ja muude objektiivselt määratletavate kohustuste puhul, kuid osutub problemaatiliseks perekonnaõiguslikes vaidlustes, kus kohustused on sageli seotud inimsuhete, emotsioonide ja väärtushinnangutega. Suhtluskorra asjade eripära seisneb selles, et erinevalt rahalistest nõuetest on siin täidetavaks „objektiks“ elusolend ning täidetavaks sisuks inimsuhted. See tekitab küsimuse formaliseeritud mudeli sobivusest valdkonnas, kus kohustused on läbi põimunud emotsioonide, väärtushinnangute ja lapse arenguliste vajadustega. Juriidiline formalism eeldab staatilisust, kuid peresuhted on oma olemuselt dünaamilised.

Õiguskirjanduses on rõhutatud, et lapsega seotud vaidlustes ei pruugi formaal-juriidilised menetlused tagada lapse parimate huvide tegelikku kaitset. Põhjamaade praktikat analüüsivad autorid on toonud esile, et traditsioonilised kohtumenetlused ja sellele järgnev jäik sundtäitmine ei suuda sageli arvestada peresuhete tegelikku olemust ning võivad viia olukorrani, kus laps muutub vanematevahelise konflikti vahendiks.⁷³ Sellistes vaidlustes koheldakse last sageli omamoodi kaubana või kättemaksuvahendina. Sellisel juhul ei ole täitemenetlus enam vahend lapse õiguste tagamiseks, vaid pigem konfliktide süvendaja.

Sarnast probleemi on kirjeldanud ka kohtutäitur R.Sepp märkides, et ei ole imestada, kui tavaliselt lapsega koos elav vanem seab lapsega kohtumise tingimuseks raha, koheldes last nõnda omamoodi kaubana, mis liigub vanemalt vanemale üksnes ülekande tegemise järel.⁷⁴

Samuti on formaalse lähenemise kitsaskohale tähelepanu juhtinud ka Riigikohus oma otsuses ja rõhutanud, et suhtluskorra lahend ei ole tavaline täitedokument ning laps ei ole asi, kelle tahe võiks

⁷² A. Alekand. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. *Juridica* 2003, nr 5, lk 337.

⁷³ Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). *Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems*. 2024, lk 3. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

⁷⁴ Sepp, R. Kas riiklik perelepitus on võluvits? *Juridica* 2024/9-10, lk 763.

jääda tähelepanuta⁷⁵. Lapse ja vanema suhtluskorra täitmisele peavad mõlemad vanemad kaasa aitama sellega, et nad austavad nii lapse kui ka vastastikku teineteise õigusi ja huve ning üritavad teha kõik võimaliku selleks, et suhtluskorra täitmine õnnestuks tõrgeteta ja et ka laps suhtuks suhtluskorda ning selle täitmisesse positiivselt.⁷⁶ Seetõttu peab lahendi täitmine põhinema vanemate koostööl ja heausksel käitumisel, mitte üksnes riiklikul sunnil. Riigikohtunik J. Luik on oma eriarvamuses märkinud, et lapse ja õigustatud vanema õiguste tagamiseks peab kohustatud vanem tegutsema heas usus. Heas usus tegutsemine (hoiak) eeldab vanema positiivset suhtumist (head tahet) võimaldada teisel vanemal suhtluskorraga määratud ajal, kohas ja viisil lapsega suhelda.⁷⁷ Seega peab vanem oma vanema õigusi teostades pidama alati silmas lapse parimaid huve ja teostama vanema õigusi heas usus ka ilma selleta, et kohus määraks kindlaks detailse suhtlemiskorra või muudaks kindlaksmääratud suhtlemiskorda.⁷⁸

Õiguskirjanduses on välja toodud, et perekonnaõiguslikud vaidlused on oma olemuselt mitmetahulised: hooldusvaidlused liigitatakse huvide konfliktiks, kui vanemad on eriarvamusel lapsega veedetud aja, lapse eest hoolitsemise ja lapse kohta käiva teabe küsimustes, ning väärtuste konfliktiks, kui vanemad on eriarvamusel selles, mis on nende lapse jaoks parim ja seavad kahtluse alla teise poole vanemlikud võimed.⁷⁹ Just viimases olukorras osutub täitemenetlus eriti ebaefektiivseks, kuna formaalsed sunnivahendid ei ole võimelised mõjutama vanema sisemisi veendumusi ega suhtumist teise vanemasse.

Autori hinnangul selgitab see teoreetiline jaotus otseselt, miks kehtiv täitesüsteem on ebaefektiivne ja sageli ebaõnnestub. Täitemenetlus suudab oma formaalsete instrumentidega (näiteks kellaegade ja üleandmiskohtade fikseerimisega) lahendada teatud määral vaid huvide konflikti. Kui aga vanemate vahel on sügav väärtuste konflikt, kus takistav vanem on siiralt veendunud teise vanema ebakompetentsuses, on riiklik sund võimetu lahendust pakkuma. Kui täitemenetlus püüab

⁷⁵ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13 Riigikohtunike T. Antoni, P. Jerofejevi, I. Koolmeistri, A. Kulli, V. Kõve ja T. Tampuu eriarvamus, millega on ühinenud ka riigikohtunik H. Jõks., p 3.

⁷⁶ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, punkt 78.

⁷⁷ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13 Riigikohtunik J. Luige eriarvamus, punkt 3.

⁷⁸ RKTkm 30.05.2011, 3-2-1-32-11, p 15.

⁷⁹ Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024, lk 70. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026).

lahendada konflikti väliste reeglite kaudu, siis perevaidlustes on probleemide allikaks sageli vanematevahelised suhted ja hoiakud, mida riiklik sund ei suuda muuta.

See kinnitab magistritöö hüpoteesi: täitemenetlus täidab olulist rolli täitedokumendi täitmise tagamisel, kuid selle kõrval on vajalikud ka täiendavad meetmed, mis toetavad vanematevahelise koostöö taastamist ja lapse huvide sisulist kaitset. Vaja on rakendada multidistsiplinaarset mudelit. Perelepitus peab toimima filtrina, mis tegeleb väärtushinnangute ja hoiakute muutmisega, jättes kohtutäiturile vaid tehnilise järelevalve funktsiooni olukordades, kus väärtustes on kokkulepe saavutatud, kuid takistused on tehnilist laadi. Kui aga lepitus ebaõnnestub ja väärtuste konflikt püsib, peab riik asuma jõuliselt kaitsma lapse õigust vanemaga suhelda, mitte piirduma formaalse rikkumiste fikseerimisega.

2.2.1. Täitedokumendi sisulised kitsaskohad praktikas

Täitemenetluse formaliseerituse põhimõttest tulenevalt on täitedokumendi kvaliteet ja selgus otsustava tähtsusega selle hilisema sundtäitmise seisukohalt. Täitmine saab toimuda üksnes selliste kohustuste osas, mis on täitedokumendis sõnastatud piisava täpsusega, võimaldades kohtutäituril tuvastada nii kohustuse sisu kui ka selle rikkumise hetke.

Kohtutäituri pädevuses ei ole otsuse täitmise viisi ja korra muutmine. Täitmise viisi ja korra muutmiseks ei anna alust ka menetluse käigus ebaõiglasena tunduv lahendus. Kohtutäitur peab täitedokumendi täitmisele võttes eeldama seal sisalduvate andmete õigsuse ega saa muuta täitedokumendi või laiendada selle resolutsioonis märgitud.⁸⁰

Kohtulahendi kui täitedokumendi (TMS § 2 lg 1 p 1) keskne element on selle resolutiivosa. Täidetavuse eelduseks on, et resolutsioon määratleb täpselt kohustatud isiku, kohustuse sisu ning selle täitmise viisi, välistades ebamäärased või tingimuslikud väljendid. Imperatiivse ja konkreetse

⁸⁰ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 51.

sõnastuse puudumisel ei ole kohtutäituril võimalik rikkumist objektiivselt tuvastada ega sundtäitmist läbi viia.⁸¹

Praktika näitab, et suhtluskorra lahendite sundtäitmise üheks keskseks probleemiks ongi täitedokumendi ebaselgus ja piiratud täidetavus. Täitemenetluse formaliseeritud loogika eeldab, et täitedokument on selge, ühemõtteline ja võimaldab objektiivselt tuvastada rikkumise olemasolu. Perekonnaõiguslikes vaidlustes ei ole see eeldus aga sageli täidetud.

Kohtulahendite puhul seisneb peamine kitsaskoht resolutsiooni ebapiisavas määratletuses. Kuigi TsMS § 442 lg 5 kohaselt peab resolutsioon olema arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita, esineb praktikas olukordi, kus lahendis kasutatud mõisted jätavad ruumi erinevatele tõlgendustele. Näiteks võib lapse üleandmise koht olla määratletud üldsõnaliselt („isa juures“ või „poolte kokkuleppel“), mis tekitab täitemenetluses küsimuse, kus täpselt peab kohustus täidetama. Selline ebaselgus muudab kohtutäituri jaoks sisuliselt võimatuks hinnata, kas kohustust on rikutud.

Vanema ja lapse vahelise suhtlusõigust puudutava lahendi piisavale arusaadavusele on ka Riigikohus⁸² seadnud kõrgendatud nõuded.⁸³ Analoogia korras laieneb see nõue ka SKA poolt kinnitatavatele vanemluskokkulepetele. Praktikas sisaldavad vanemluskokkulepped aga sageli üldsõnalisi ja hinnangulisi väljendeid, nagu „lapse huvidest lähtudes“, „poolte kokkuleppel“ või „esimesel võimalusel“. Sellised sõnastused võimaldavad küll paindlikku lähenemist, kuid muudavad täitemenetluses rikkumise tuvastamise keeruliseks.

Autor nõustub A.Alekand seisukohaga⁸⁴, et suhtlemiskorra täitmisega täitemenetluse käigus ei ole tegemist juriidilise probleemi lahendamisega, vaid emotsionaalselt ja psühholoogiliselt pingelise olukorraga, kus probleemide allikaks on inimestevahelised suhtlemisraskused.

⁸¹ Maksing, M. Sooritusnõude lahendamine tsiviilasja kohtulahendi resolutsioonis. Tallinn: Juura, 2020/4, lk 305-322.

⁸² RKTkm 05.11.2014, 3-2-1-91-14, p 16.

⁸³ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 10. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

⁸⁴ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 164.

Lisaks otsesele kohtumiskohustusele sisaldavad suhtluskorra lahendid sageli ka mitterahalisi lisakohustusi, mis puudutavad vanematevahelist infovahetust, suhtluskorraldust või käitumist. Nende kohustuste sundtäitmine osutub praktikas eriti problemaatiliseks, kuna need ei allu objektiivsele kontrollile ega ole mõõdetavad samal viisil kui füüsilised toimingud. Täitemenetluse efektiivsuse takistuseks on ka mitterahalised ja mittefüüsilised lisakohustused resolutsioonis (teavitamine, koostöö, nõusolek) ja vaidlus selle üle, kas nende sundtäitmine peaks toimuma TMS § 179 või § 183 alusel.

Kui kohtulahend või vanemluskokkulepe ei sisalda täpset aega, kohta ja viisi, on täitemenetluse läbiviimine sisuliselt võimatu. Sellisel juhul ei saa kohtutäitur rakendada ka TMS § 179 ja § 183 alusel sunnivahendeid, sest puudub selge ja ühemõtteline kohustus, mille rikkumist saaks objektiivselt fikseerida. Seega tekib olukord, kus formaalselt eksisteeriv täitedokument ei taga lapse parimate huvide (milleks on suhe mõlema vanemaga) tegelikku realiseerumist, sest dokument ise ei vasta täitemenetluse tehnilistele nõuetele.

TMS eeldab, et sissenõudjal on täitetoimingu juures passiivne roll, kuid suhtluskorra asjades nõuab see vanematelt aktiivset ja täpset koostööd. Kui vanemluskokkuleppes või kohtulahendis on lapse üleandmise kohaks märgitud näiteks „Balti Jaam“ või „Lasnamäe korterelamu“ ilma täpse aadressi või asukohta täpsustavate tingimusteta, ei vasta selline sõnastus täitedokumendile esitatavale selguse nõudele. Sellisel juhul ei ole kohtutäituril võimalik täitemenetlust läbi viia ilma lahendit sisuliselt tõlgendamata, mis on vastuolus TsMS § 442 lg 5 nõudega, mille kohaselt peab resolutsioon olema arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita. Toodud näites ei ole selge, kas üleandmine peab toimuma hoone ees, kõrval või muus kokkuleppimata punktis, samuti ei ole määratletud konkreetne koht suurema territooriumi piires. Selline ebamäärasus võib viia olukorrani, kus isegi hea usu korral ei ole võimalik täitedokumenti nõuetekohaselt täita ega selle rikkumist tuvastada, kuna puudub kontrollitav kohustus.

Kui last puudutav suhtluskord ei sünni vanemate vahelise kokkuleppe teel, vaid kohtupoolse „sundlahendusena“, siis on tõenäoline, et võib tekkida probleeme ka sellise suhtluskorra

täitmisel.⁸⁵ Seda, et vanemluskokkulepped on koostatud sotsiaal-psühholoogilises, mitte juriidilises võtmes, kinnitab ka RAKE 2025. aasta uuring. Uuringust selgub, et kokkulepete sisu on sageli juriidiliselt ebatäpne ja raskesti täidetav ning puudub selgus, millised osad on täitedokumendina käsitletavat.⁸⁶

Seetõttu tuleks vanemluskokkulepete koostamisel vältida ebamääraseid ja tingimuslikke sõnastusi ning täidetavuse tagamiseks peab vanemluskokkuleppe see osa, mis on suunatud sundtäitmisele, olema sõnastatud imperatiivse käsuna, mis on üheselt mõistetav ja täidetav ka siis, kui vanematevaheline kommunikatsioon on täielikult katkenud. Seda kinnitab ka autori praktiline kogemus: täitmisele esitatud vanemluskokkuleppes on vaid üksikud kokkulepped vastanud täitedokumendi nõuetele sel määral, et selle alusel on olnud võimalik täitemenetlust alutada. Ülejäänud juhtudel on kokkulepete sõnastus olnud sundtäitmiseks sobimatu, mistõttu ei täida vanemluskokkulepe täitedokumendina oma eesmärki ega suuda tagada lapse suhtlusõiguse kaitset olukorras, kus vabatahtlik koostöö on lakanud.

2.2.2. Menetlusosaliste pädevus ja koostöö rollid täitmisprotsessis

Kohtulahendi täitmisel vastanduvad vanemate, s.o kohustatud isiku ja sissenõudja õigused ning huvid. Lapsega suhtlemise asjades lisanduvad neile lapse õigused ja huvid, mis ei pruugi kattuda kummagi vanema omadega.⁸⁷ Just see mitmetasandiline huvide konflikt muudab suhtluskorra sundtäitmise üheks keerukamaks täitemenetluse liigiks.

Suhtluskorra lahendite sundtäitmine eeldab mitme erineva menetlusosalise koostööd, kelle rollid on oma olemuselt erinevad, kuid praktikas omavahel tihedalt põimunud. Kehtiva regulatsiooni

⁸⁵ Õiguskantsleri märgukiri, lk 2. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/6iguskantsleri_margukiri_taitemenetluse_seadustiku_kooskolla_viimine_pohiseadusega.pdf (22.04.2026)

⁸⁶ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus. 2025, lk 94. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026)

⁸⁷ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 36.

kohaselt on menetluse keskseks juhiks kohtutäitur, kelle ülesandeks on tagada täitetoimingu formaalne seaduspärasus ning viia läbi täitedokumendi täitmine vastavalt selle resolutsioonile.

TMS § 179 lg 1 kohaselt viiakse lapse üleandmine ja suhtluskorra täitmine läbi kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) esindaja osavõtul, kellel on eriteadmised lastega suhtlemiseks. Praktikast täidab seda rolli enamasti KOV heaoluspetsialist, kelle peamiseks ülesandeks on tagada lapse heaolu ning toetada last täitetoimingu käigus, arvestades tema vanust ja arengutaset. Seega erinevalt kohtutäiturist ei ole kohaliku omavalitsuse esindaja roll formaal-juriidiline, vaid sisuline ja lapsekeskne.

Lisaks võib täitemenetluses osaleda politsei, kelle ülesanne on tagada avalik kord ning vajaduse korral eemaldada täitmist takistav isik (TMS § 27). Politsei sekkumine on erandlik ning selle kasutamine peab olema proportsionaalne, arvestades lapse huve ja vältides tema täiendavat traumeerimist.

Erandlikel juhtudel võimaldab seadus kohtutäituril tõstatada lapse elukohajärgse või erandina kohustatud isiku elukohajärgse kohaliku omavalitsuse ees küsimus lapse ajutiseks paigutamiseks laste hoolekandetasutusse (TMS § 179 lg 3). Vanema ja lapse suhtlemise korraldamiseks vahendaja määramise võimalus tuleneb ka PKS § 209 lg-st 1, mille järgi nendeks toiminguteks, mida vanem teha ei saa, määratakse lapsele erieestkostja. Kehtiva perekonnaõiguse järgi tuleb sellisel juhul piirata nt lapse ema isikuhooldusõigust küsimustes, mis puudutavad lapse ja isa suhtlemist, võttes nendes küsimustes emalt otsustusõiguse ning määrates lapse ja isa suhtlemist korraldama erieestkostja⁸⁸.

Eeltoodud rollijaotus peegeldab seadusandja püüdlust ühendada täitemenetluse formaalsus lapse heaolu tagamisega. Samas on praktikast ilmnenu, et erinevate osapoolte vastutus ei ole alati selgelt piiritletud, mis võib viia olukorrani, kus kohtutäitur on sunnitud täitma ka ülesandeid, mis eeldaksid sotsiaal- või psühholoogilist kompetentsi.

⁸⁸ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 14. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

Täitemenetluse toimingud toimuvad sageli emotsionaalselt pingelistes ja kiiresti muutuvates olukordades, kus samaaegselt tuleb tegeleda vanematevahelise konfliktiga, lapse reaktsioonidega ning vajadusel avaliku korra tagamisega. Sellises olukorras ei ole proportsionaalne ega ka praktiliselt teostatav, et kohtutäitur täidaks korruga mitut sisuliselt erinevat rolli – nii menetluse juhina, lapsega suhtlejana kui ka konfliktsituatsiooni lahendajana.

Oskamatust konfliktises olukorras käituda on kahetsusväärsest märgata ka asjasse mittepuutuvate kolmandate isikute poolt, kes on kaasatud suhtluskorra lahendite täitmisesse, kuid ei peaks aktiivselt sekkuma, sest tegemist on kahe lapsevanema vahelise lahendamist vajava olukorraga. Lapse heaolu vaates on oluline kõigi asjaosaliste arukas, toetav ja ratsionaalne käitumine.⁸⁹

Kavandatavad seadusemuudatused püüavad seda probleemi lahendada, täpsustades menetlusosaliste rolle. Uue regulatsiooni (TMS § 179 lg 1 ja 2) kohaselt jääb kohtutäitur menetluse juhiks, kes tagab täitetoimingu formaalse seaduspärasuse ja suhtleb lapsevanematega. KOV-i esindaja (enamasti lastekaitsetöötaja) ülesandeks saab aga otseselt lapse huvide ja heaolu tagamine, sealhulgas lapsele toimuva selgitamine tema vanust ja arengutaset arvestades. Samuti täpsustatakse politsei rolli: politsei tagab avaliku korra ja eemaldab kohtutäituri ettepanekul täitmist takistava isiku, olles ühtlasi ainus instants, kellel on õigus kasutada jõudu, kui kohus on seda otseselt lubanud.⁹⁰

Selline jaotus aitab vähendada olukordi, kus kohtutäitur peab tegema otsuseid, milleks tal puudub vajalik pädevus.⁹¹ Samas ei ole tegemist sisuliselt uue regulatsiooniga, vaid pigem juba kehtivas õiguses sisalduvate rollide täpsustamisega, mida on selgitatud eelkõige seaduse seletuskirjas. Nimetatud ülesannete jaotus tuleneb ka varasemast õiguslikust raamistikust, mistõttu võiks küsida, kas selle täpsustamiseks oli vajalik seaduse muutmise. Töö autori hinnangul oleks olnud võimalik sama eesmärgi saavutada väiksema halduskoormusega, näiteks menetlusosaliste – kohtutäiturite,

⁸⁹ Sepp, R. Kas riiklik perelepituse võluviis? *Juridica* 2024/9-10 lk 763.

⁹⁰ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 18.11.2025, lk 23
Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33>
(16.04.2026).

⁹¹ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 18.11.2025, lk 21.
Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33>
(16.04.2026).

kohalike omavalitsuste ja politsei – ühise tegutsemisjuhise kaudu, mis oleks võimaldanud vastutusalad järk-järgult selgemalt kaardistada ja praktikas ühtlustada.

Lisaks eeltoodule on oluline piiritleda ka kohtu roll täitemenetluse faasis. Kui suhtluskorda ei täideta ja täitemenetlus on algatatud, ei ole kohus enam menetluse keskne juht, vaid tema pädevus piirdub konkreetsete seadusest tulenevate toimingutega.

Esiteks otsustab kohus kohtutäituri avalduse alusel sunnivahendite kohaldamise üle, st kas ja millistel tingimustel määrata kohustatud isikule trahv või erandlikel juhtudel arest (TMS § 179 lg 2 ja 2²). Tegemist on kohtu kaalutusotsusega, mille eesmärk on mõjutada kohustatud isikut täitedokumenti täitma⁹², mitte lahendada vanematevahelist konflikti sisuliselt.

Teiseks teostab kohus järelevalvet kohtutäituri tegevuse üle, lahendades täitemenetluses esitatud kaebusi (TMS § 218). Ka selles rollis ei hinda kohus suhtluskorra sisulist põhjendatust ega muuda lahendi sisu, vaid kontrollib täituri tegevuse seaduslikkust ja menetluslikku korrektsust.

Seega ei seisne probleem üksnes rollide puudumises, vaid eelkõige nende praktilises rakendamises ning koostöö toimimises. Suhtluskorra täitmine eeldab erinevate osapoolte koordineeritud tegutsemist, mille õnnestumine sõltub nii normatiivse raamistiku selgusest kui ka osapoolte tegelikust koostöövõimest.

2.3. Kohtutäituri roll suhtlemiskorra täitmise tagamisel

Kohtutäituri seaduse (edaspidi KTS)⁹³ § 2 kohaselt on kohtutäitur avalik-õiguslikku ametit pidav erapooletu isik, kes peab oma ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena. Kohtutäitur ei ole ei võlgniku ega sissenõudja esindajaks menetluses, ta peab suutma menetluse läbi viia võimalikult õiglaselt mõlema poole jaoks. Täitemenetluse näol on tegemist protsessiõigusega, mis oma olemuselt kuulub avaliku õiguse valdkonda. Seadusandja on seetõttu paika pannud menetluse

⁹² RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 55.

⁹³ Kohtutäituri seadus - RT I 2009, 68, 463.

põhireeglid ja nõuded iga toimingute tegemiseks. Milliseid toiminguid millises menetluses on otstarbekas ja vajalik teha, on aga menetleja otsustada, milles väljendub täitemenetluse piiratud dispositiivsus – seadusega reguleerimata osas on menetlejal õigus ja kohustus ise otsuseid vastu võtta.⁹⁴ Täitemenetlus on vastasmõju õigus, eraõigusliku nõude täitmisel on vastamisi kahe eraisiku põhiõigused. Kohtutäitur peab proportsionaalsuse nõudega arvestama menetluse nendes episoodides, kus seadusandja on talle jätnud õiguse otsustada sobiva menetlustoimingu üle.⁹⁵

Suhtluskorra lahendite sundtäitmisel on keskne roll kohtutäituril, kelle ülesandeks on tagada täitedokumendi täitmine. Kohtutäitur tegutseb formaalse täiteorganina, kelle pädevus on piiratud täitedokumendi täitmisega. Perekonnaõiguslikes vaidlustes eeldab aga suhtluskorra täitmine sageli sisuliste hinnangute andmist lapse huvidele, vanemate käitumise ja konflikti põhjuste kohta. Kuna kohtutäituri peamiseks funktsiooniks on siiski tagada lahendi täitmine,⁹⁶ mitte teha sisulisi otsuseid selle kohta, kas lapse ja vanema kohtumine on sisuliselt lapse parimates huvides, ei oleks sellise kohustuse panemine kohtutäiturile kooskõlas täitemenetluse üldise olemusega ning seetõttu võib arvata, et kohtutäituril ei õnnestuks seda kohustust ka efektiivselt täita. Seda enam, et lapse arvamus, mida oleks kohtutäituril oluliselt lihtsam tuvastada, ei võrdsustu lapse parimate huvidega (LasteKS § 21 lg 3).⁹⁷

Suhtluskorra lahendite täitmisel avaldub kohtutäituri roll eeskätt kolmes etapis: täitedokumendi kontroll, menetluse algatamine ning täitetoimingu läbiviimine.

Esiteks peab kohtutäitur kontrollima täitedokumendi formaalset vastavust seaduse nõuetele. See hõlmab mh hinnangut sellele, kas täitedokument on piisavalt selge ja üheselt mõistetav, et võimaldada selle täitmist täitemenetluses. Täitedokumendi nõudeid on eelnevates peatükkides analüüsitud. Kui resolutsioon on ebamäärane või jätab olulised tingimused määratlemata, võib see takistada täitemenetluse efektiivset läbiviimist ning asetada kohtutäituri olukorda, kus ta peab

⁹⁴ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 57.

⁹⁵ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 52.

⁹⁶ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 21.

⁹⁷ Linnumäe, C. Kohtutäituri õigused ja kohustused suhtluskorra lahendite täitmisel. Magistr töö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2020, lk 40.

sisuliselt tõlgendama kohtulahendit, mis ei ole täitemenetluse formaliseeritusse põhimõttega kooskõlas.

Teiseks, menetluse algatamisel on kohtutäituri ülesanne teavitada kohustatud isikut täitemenetluse alustamisest ning selgitada menetlusosalistele nende õigusi ja kohustusi (TMS § 8 lg 1). Suhtluskorra asjades hõlmab see mh kohustatud vanema teavitamist sellest, et tal ei ole üksnes kohustus laps kokkulepitud ajal üle anda, vaid ka kohustus soodustada lapse ja teise vanema vahelist suhtlust. Samuti eeldab suhtluskorra täitmine koostööd KOV esindajaga, kelle kaasamine täitetoimingu juurde on kohustuslik tagamaks lapse heaolu täitetoimingu käigus.

Kohtutäituri üks olulisemaid kohustusi tuleneb TMS § 8 lõikest 1, mis paneb talle ülesandeks koguda täitemenetluses vajalikku teavet. Suhtluskorra asjades on see kohustus eriti kaalukas, kuna kohtutäituril tuleb trahviettepaneku tegemiseks tuvastada kohustatud isiku poolne otsene sundtäitmise takistamine. See tähendab, et täitur ei saa tugineda pelgalt sissenõudja väitele, vaid peab sisuliselt hindama, kas näiteks lapse ärajäänud kohtumine oli tingitud vanema tahtlikust tegevusest või objektiivsetest põhjustest nagu lapse haigestumine. Selle kohustuse pani täiturile Riigikohtu otsus, mille kohaselt tuleb täituril hinnata "takistamist" (kas ema tegi seda tahtlikult või oli laps päriselt haige).⁹⁸ Autor nõustub R.Sepp seisukohaga⁹⁹, et sellise hinnangu andmine sunnib täiturit väljuma oma formaalsest rollist.

R. Sepp toob esile, et täitemenetluses esineb harva olukordi, kus kohustatud vanem otseselt ust ei ava ja varjab last. Pigem on sagedased olukorrad, kus laps väljendab, et ta „ei taha“ lahus elava vanemaga kaasa minna. Sellises olukorras peab juriidilise haridusega kohtutäitur iseseisvalt otsustama, kas lapse keeldumine kvalifitseerub kohustatud vanema poolseks varjatud takistamiseks ja manipulatsiooniks või on tegemist lapse siira tahtega. See paneb kohtutäiturile ebamõistliku psühholoogilise hindamise koorma, milleks tal puudub vastav eriväljaõpe.¹⁰⁰

⁹⁸ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 71.

⁹⁹ Sepp, R., Suhtluskordade praktikast. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Arvutivõrgus: <https://kpkoda.ee/suhtluskordade-praktika/> (16.03.2026).

¹⁰⁰ Sepp, R., Suhtluskordade praktikast. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Arvutivõrgus: <https://kpkoda.ee/suhtluskordade-praktika/> (16.03.2026).

Kolmandaks piirdub kohtutäituri roll täitetoimingu läbiviimisel eeskätt kohustuse täitmise või mittetäitmise fikseerimisega. Kuigi paberil näib lapse üleandmine lihtsa füüsilise toiminguna, osutub selle sundtäitmine praktikas keeruliseks, kuna tegemist on lapsega, kelle vastuseis või hirm võivad muuta täitmise riikliku sunni abil raskendatuks või isegi võimatuks. See eeldaks enne igat täitetoimingut lapse ärakuulamist täituri poolt, kellel aga ei ole selleks pädevust.¹⁰¹

Lisaks sisulistele piirangutele esineb ka praktilisi probleeme, mis on seotud täitemenetluse korraldusega. Suhtluskorra täitmine toimub sageli töövälisel ajal ning nõuab mitme osapoole – kohtutäituri, KOV esindaja ja vajaduse korral politsei – samaaegset osalemist. Selline korraldus muudab menetluse ajamahukaks ja keerukaks.

Kohtutäiturite praktikas on üha sagedasemaks probleemiks olukorrad, kus erinevate menetluste täitmised nädalavahetustel kattuvad, mistõttu on täituril füüsiliselt võimatu viibida samaaegselt mitmel lapse üleandmisel. Samuti ei ole töövälisel ajal väljaspool bürood läbiviidavate toimingute tasustamine reguleeritud selliselt, et ületunnid ja riigipühad oleksid kõrgemalt tasustatud. Lisaks ei ole kohtutäituri vastutus ja saadav töötasu selliste spetsiifiliste ja kurnavate menetluste puhul proportsioonis. See ressurside puudujääk ja riigipoolse toe vähesus on veel üks argument, mis toetab vajadust liikuda lõputult avatud täitemenetlustelt ühekordsete täitetoimingute ja lepituspõhiste lahenduste suunas.¹⁰² Need praktilised kitsaskohad viitavad süsteemsele probleemile: täitemenetluse korraldus ei arvesta piisavalt suhtluskorra täitmise eripära.

Lapsega suhtlemist reguleerides tuleb silmas pidada ka seda, et ühest küljest õigustatud vanem on samas ka kohustatud suhtlemise korda täitma ja osalema lapse arendamisel.¹⁰³ Sellisele seisukohale on Riigikohus oma otsuses nr 3-2-1-113-14¹⁰⁴ viidanud, leides et, PKS § 143 lg 1 teise lause järgi on vanemal lisaks õigusele ka kohustus lapsega suhelda ning sellest tulenevalt on suhtlemise korraldamine vajalik ka selleks, et lapsest lahus elav vanem osaleks lapse eest hoolitsemisel ja tema kasvatamisel. TMS § 8 lg 1 kohustab täiturit selgitama menetlusosalistele

¹⁰¹ Linnumäe, C. Kohtutäituri õigused ja kohustused suhtluskorra lahendite täitmisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2020, lk 40.

¹⁰² Sepp. R., Suhtluskordade praktikast. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Arvutivõrgus: <https://kpkoda.ee/suhtluskordade-praktika/> (16.03.2026).

¹⁰³ HMKm 06.11.2023, 2-22-12109.

¹⁰⁴ RKTkm 05.11.2014, 3-2-1-113-14, punkt 28.

nende õigusi ja kohustusi. Suhtluskorra asjus peab täitur selgitama kohustatud vanemale, et tal on lisaks lapse üleandmisele ka kohustus last emotsionaalselt toetada ja julgustada teise vanemaga suhtlema.

Hoolimata nendest selgitustest on täitemenetluses sageli võimatu muuta vanemate hoiakuid, mis on konflikti tegelikuks põhjuseks. Autor asub seisukohale, et kuna lapse arvamus ei võrdsustu tema parimate huvidega (LasteKS § 21 lg 3), siis ei saa kohtutäituri roll suhtluskorra täitmisel hõlmata lapse parimate huvide sisulist hindamist.

Seda seisukohta on ka Riigikohus selgitanud, märkides et kohtutäitur ei saa kohtulahendit täites asuda hindama kohtulahendi põhjendatust, sh võtta täitemenetluses arvesse väiteid, mis annaksid alust vanema ja lapse suhtlemise korda muuta. Kui kohus on teinud vanema ja lapse suhtlemise kohta täitemenetluses täidetava kohtulahendi, saab kohtutäitur lähtuda täitemenetluses eeldusest, et kohtulahendi täitmine on lapse parimates huvides.¹⁰⁵

Kokkuvõttes on kohtutäituri roll suhtluskorra täitmisel olemuslikult piiratud ja vastuoluline. Ühelt poolt eeldatakse temalt täitedokumendi formaalset ja kiiret täitmist, teiselt poolt aga tuleb tal praktikas anda hinnanguid vanemate käitumisele ja lapse taatele. See kinnitab vajadust seadusandliku reformi järele, mis suurendaks kohtu ja perelepituse rolli vahetult enne sundtäitmise faasi.

2.3.1. Täitetoimingu peatamine ja menetluse lõpetamine

Täitemenetluse formaliseerituse ja kohtutäituri otsustusõiguse koosmõju tuleb hästi esile menetluse peatamise ja lõpetamise regulatsiooni juures. Menetluse peatamise alused jagunevad kaheks: esiteks juhtumid, kus menetlusosalisel on õigus nõuda menetluse peatamist ning kohtutäituri puudub keeldumise võimalus, ning teiseks olukorrad, kus peatamise otsustab kohtutäitur kaalutusõiguse alusel. Ka kohtutäituri valikul menetluse peatamine peab samas alluma nii sisulistele kui ka teatud formaalsetele kriteeriumitele. Menetluse peatamise üle otsustamisel

¹⁰⁵ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 75.

peab kohtutäitur kaaluma, kas esinev asjaolu, näiteks kaebus, takistab lahendi täitmist või mitte. Kui tekkinud vaidlus või küsitavus võib muuta täitemenetluse tulemust, on kohtutäitur kohustatud menetluse peatama, kuid ei saa asuda vaidlust ise lahendama (Riigikohtu 09.06.2003 määrus nr 3-2-1-72-03, punktid 29, 31.). Samal ajal peab kohtutäitur lähtuma formaliseerituse põhimõttest ja asjaolu puhul, mis menetluse käiku muuta ei saa, ei ole ka menetluse peatamine põhjendatud (Riigikohtu 08.10.2004 määrus nr 3-2-1-104-04, punkt 11.).¹⁰⁶

Kehtiva täitemenetluse üheks olulisemaks probleemiks on kohtutäituri kohustus viia täitetoiming läbi ka olukorras, kus see võib kahjustada lapse huve. Kehtiv regulatsioon ei võimalda kohtutäituril arvestada lapse tegelikku vastuseisu ega peatada menetlust põhjusel, et täitmine ei ole sisuliselt võimalik. See võib viia olukorrani, kus formaalne täitmiskohustus satub vastuollu lapse parimate huvide põhimõttega.¹⁰⁷

Täitemenetluse formaliseeritus, kohtutäituri piiratud pädevus ning sunnimehhanismide ebaefektiivsus loovad olukorra, kus lahendi formaalne täitmine ei taga lapse ja vanema vahelise suhte tegelikku toimimist. Kohtutäitur, kelle pädevus piirdub seaduse kohaselt dokumentide formaalse täitmisega, on selliste resolutsioonide puhul sunnitud andma sisulisi hinnanguid inimeste käitumisele ja emotsioonidele, mis tegelikult peaks olema kohtu pärusmaa. Samuti ei saa täitur mõõta, milline lahendus oli "lapse huvidest lähtuv parim" või kas SMS saadeti kohtulahendi mõttes piisavalt "viivitamatult".

Eeltoodud probleemide lahendamiseks algatati 2025. aastal lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on parandada lapse õiguste kaitset ning täpsustada osapoolte rolle. Eelnõuga tehakse otsustav samm eemale varasemast lähenemisest, kus täitemenetluse keskmes oli eeskätt vanema subjektiivne õigus, tuues fookusesse lapse heaolu.¹⁰⁸ Kavandatava regulatsiooni kohaselt antakse kohtutäiturile õigus peatada täitetoiming või täitemenetlus olukorras, kus selle jätkamine kahjustaks lapse heaolu või kui laps avaldab teadlikku

¹⁰⁶ Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 51.

¹⁰⁷ Õiguskantsleri märgukiri, lk 1. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/6iguskantsleri_margukiri_taitemenetluse_seadustiku_kooskolla_viimine_pohiseadusega.pdf (22.04.2026)

¹⁰⁸ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025, lk 1. Arvutivõrgus: <https://eelnuud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026)

ja püsivat vastuseisu. See muudatus võimaldab vältida olukordi, kus täitemenetlus muutub lapse jaoks traumeerivaks ning suunab vaidluse tagasi kohtu või sotsiaalsüsteemi pädevusse.¹⁰⁹

Oluliseks muudatuseks on KOV esindaja rolli tugevdamine. Kavandatava regulatsiooni kohaselt on KOV esindajal õigus teha kohtutäiturile siduv ettepanek täitetoimingu peatamiseks, kui selle jätkamine kahjustaks lapse heaolu, kusjuures see otsus ei ole edasikaevatav. Selline lahendus toob menetlusse sotsiaalvaldkonna kompetentsi ning aitab tasakaalustada täitemenetluse formaalset iseloomu lapse heaolu kaitsega.¹¹⁰ Autori hinnangul on see samm hädavajalik, kuna kohtutäituril puudub reeglina erialane ettevalmistus emotsionaalselt kurnatud või manipuleeritud lapse seisundi hindamiseks. Samas tõstatub siin kriitiline küsimus menetluslikust tasakaalust: kui KOV esindaja osalus jäetakse täituri kaalutusotsuseks, võib säilida risk, kus kriitilisel hetkel puudub vajalik ekspertarvamus. Seetõttu asub autor seisukohale, et KOV esindaja kaasamine peab olema kohustuslik iga füüsilise täitetoimingu juures.

Menetluse peatamisega kaasnevad selged menetluslikud tagajärjed. Kui menetlus on peatatud, teavitab kohtutäitur vanemat võimalusest pöörduda uue lahendi saamiseks kohtusse; kui vanem seda kuue kuu jooksul ei tee, täitemenetlus lõpetatakse (TMS § 179¹ lg 9 ja 10).¹¹¹ Autori arvate suunab selline mehhanism vaidluse tagasi sisulise lahendamise tasandile ning väldib täitemenetluse põhjendamatu venimist.

Seetõttu võib järeldada, et kuigi täitetoimingu peatamise regulatsioon kujutab endast olulist sammu lapse huvide parema kaitse suunas, ei kõrvalda see täitemenetluse põhiprobleemi. Kuigi kohtutäiturile antakse suurem kaalutusruum, ei muuda see täitemenetluse olemust – tegemist on jätkuvalt formaalse menetlusega, mis ei ole võimeline lahendama vanematevahelise konflikti tegelikke põhjuseid.

¹⁰⁹ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025, lk 23. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026)

¹¹⁰ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025, lk 22. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026)

¹¹¹ Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025, lk 30. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026)

Seetõttu on põhjendatud järeldus, et suhtluskorra lahendite sundtäitmise tõhustamiseks tuleks suurendada perelepituse rolli enne täitmisprotsessi ja ka täitmisprotsessis. Muutunud asjaolude korral peab olema võimalik suunata pooled tagasi lepitusse või kohtusse, et kohandada suhtluskorda lapse arengust ja vajadustest lähtudes.

Sellise aluse annab RPLS seletuskirjas märgitu, et lapse suhtes varem tehtud kohtulahendeid või kokkuleppeid on võimalik perelepituses uuesti käsitleda, kui asjaolud on oluliselt muutunud. Siia kuulub näiteks olukord, kus lasteaialapse suhtlemise kord lepiti kokku, kuid lapse kasvamisel (kooli minnes) on vaja suhtluskord üle vaadata.¹¹²

Eeltoodu kinnitab käesoleva töö hüpoteesi, mille kohaselt ei tulene suhtluskorra lahendite täidetavuse probleem üksnes normidest, vaid nende ja perekondlike konfliktide olemusest. Seetõttu ei saa lahenduseks olla üksnes täitemenetluse tehniline täiustamine, vaid vajalik on süsteemne lähenemine, mis seob õiguse, sotsiaaltöö ja lepitusmehhanismid terviklikuks menetluseks. Autori hinnangul aitabki kavandatav reformi liikuda multidistsiplinaarse mudeli poole, kus täitur ei ole üksi, vaid tegutseb koos sotsiaalsüsteemiga. See toetab magistritöö hüpoteesi: täitemenetluse formaliseeritud olemus ei muutu, kuid sellele lisatakse sotsiaalne suund. Peatamine ei ole probleemi lahendus, vaid võimalus, mis annab riigile ja vanematele aega naasta lepitusse või kohtusse, et leida lapse huvides tegelik lahendus, mitte aga jätkata lapse traumeerimist tulutu sundtäitmisega.

2.4. Sunnivahendid suhtluskorra täitmise tagamiseks

Lapse ja vanema suhtluskorra kohtulahendite sundtäitmise regulatsioon – eelkõige sunnimeetmete valik – on Eesti õiguses läbi teinud mitmeid põhimõttelisi muutusi, mis peegeldavad seadusandja katseid leida tasakaal lapse huvide kaitse ja täitemenetluse efektiivsuse vahel.

¹¹² Riikliku perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri, 438 SE, lk 12. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

Enne 2011. aastat oli TMS kohaselt suhtluskorra rikkumise korral võimalik isikut kohtu poolt trahvida, kusjuures teistkordse trahvi määramise asemel võis kohus määrata isikule aresti.¹¹³ 24.03.2011 muudeti TMS-i selliselt, et trahvi määramise asemel nähti ette võimalus määrata kohtutäituri poolt sunniraha, samuti kaotati võimalus määrata korduvatele rikkujatele arest.¹¹⁴ Muudatust põhjendati sooviga muuta täitemenetlus efektiivsemaks ja mõjutada kohustatud isikut positiivsemalt, lähtudes eeldusest, et sunniraha ei ole olemuselt karistus, vaid haldussunnivahend.¹¹⁵

Praktika näitas aga kiiresti, et selline lahendus ei ole pereõiguslikes vaidlustes efektiivne. Juba 2015. aastal leiti õiguskirjanduses, et olukorras, kus vanemal ei ole raha sunniraha maksmiseks või vastupidi, kui vanema hea majanduslik olukord muudab sunniraha hoiatava efekti olematuks, puuduvad tegelikud vahendid kohtulahendi täitmise tagamiseks.¹¹⁶ Sellele süsteemsele probleemile juhtis teravalt tähelepanu ka Riigikohtu üldkogu oma määruses,¹¹⁷ nentides, et suhtluskorra lahendite täitmise kord ei ole TMS-is vajaliku täpsuse ja selgusega reguleeritud. Riigikohtu kohtunike eriarvamuses rõhutati toona otsesõnu, et seadusandjal tuleks regulatsioon ja sunnimeetmete sobivus uuesti üle vaadata.

Neist kitsaskohtadest ja Riigikohtu kriitikast lähtuvalt tegi seadusandja süsteemis uue põhimõttelise pöörde, naastes varasema loogika juurde. Alates 1. septembrist 2022 jõustunud TMS § 179 muudatustega asendati kohtutäituri poolt määratava sunniraha süsteem uuesti kohtu poolt määratava trahviga. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei kuulu sunnimeetmete määramine enam kohtutäituri pädevusse. Kui kohustatud isik takistab sundtäitmist, teeb kohtutäitur sissenõudja avalduse alusel kohtule ettepaneku rikkuja trahvimiseks (TMS § 179 lg 2). Sarnaselt enne 2011. aastat kehtinud korrale on seadusandja taas sätestanud ka äärmusliku meetme: teistkordse trahvi määramise asemel võib kohus määrata kohustatud isikule aresti (TMS § 179 lg 2²). Oluline on aga

¹¹³ Malla, H. Vanema ja lapse vahelise suhtluskorra määramise ning täitmise probleemistik. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond. 2015, lk 30.

¹¹⁴ Perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri 438 SE, lk 26. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

¹¹⁵ Malla, H. Vanema ja lapse vahelise suhtluskorra määramise ning täitmise probleemistik. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond. 2015, lk 30.

¹¹⁶ Malla, H. Vanema ja lapse vahelise suhtluskorra määramise ning täitmise probleemistik. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond. 2015, lk 30-31.

¹¹⁷ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 55.

rõhutada, et Riigikohtu praktika kohaselt ei ole kohtu poolt määratav trahv või arest olemuselt karistuslik sanktsioon, vaid täitmisele suunav vahend. Kohtulahendite puhul on lubatud jõu kasutamine vaid kohtu eriloal ja politsei kaasabil, kuid keelatud vanemluskokkulepete täitmisel.

Oluline on märkida, et täitemenetluses sunnivahendite kohaldamisel tuleb lähtuda suhtlemiskorra menetluse algatamise ajast kohtus. Kui avaldus vanema õiguste määramiseks on kohtule esitatud enne 01.09.2022.a., kuulub vastavalt TsMSRS¹¹⁸ § 2 lg-le 2 kohaldamisele kuni 31.08.2022 kehtinud TMS redaktsioon. Kuigi täitemenetlus ise algatatakse 2023. aastal, ei saa tagasiulatuvalt kohaldada ebasoodsamat trahvisüsteemi, kui algne täitedokument ja selle täidetavaks tunnistamine lähtusid varasemast sunniraha korrast.¹¹⁹

2.4.1. Sunnivahendite liigid ja kohaldamise õiguslik alus

Trahvi määramisel on otsustava tähendusega see, et lahus elava vanema ja lapse suhtlemist ei ole toimunud lapsega koos elava vanema tegude või tegevusetuse tõttu ehk kriteeriumiks on suntäitmise takistamine (TMS § 179 lg 2).

TMS § 179 lg 2 alusel saab kohustatud isikut trahvida vaid täitemenetluse ajal toime pandud tegude eest. Esiteks järeldeb see normi sõnastusest. TMS § 179 lg 2 näeb ette trahvi määramise võimaluse, kui kohustatud isik takistab sundtäitmist. Kohtulahendi sundtäitmist ei toimu enne täitemenetluse alustamist ja täitmisteate kättetoimetamist. Teiseks kinnitab seda perelepitusseaduse eelnõu (438 SE) seletuskiri, milles on kahes eraldi kohas (lk 23 kolmas ja neljas lõik) viidatud sellele, et lapsevanemale saab trahvi määrata, kui ta takistab täitemenetluses suhtluskorra lahendi täitmist. Õiguslikult ei oma trahvi määramise kontekstis tähtsust see, kas ärajäänud kohtumised kahjustasid lapse ja isa suhet või mitte; eelduseks on sundtäitmise takistamine.¹²⁰

Trahvi määramine on kohtu kaalutusotsus. Kui suhtluse takistamise põhjuseks on lapse teadlik ja püsiv vastuseis, mitte vanema pahatahtlikkus, võib kohus trahvi määramisest loobuda. Praktikas

¹¹⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus. – RT I, 10.02.2023, 5.

¹¹⁹ TlnRnKm 07.11.2025, 2-25-4007/11, p 8.

¹²⁰ TlnRnKm 28.01.2026, 2-25-13273/18, p 14-15.

on leitud, et sunniviisiline sekkumine võib sellisel juhul konflikti süvendada ega aita kaasa suhtluse taastamisele. Maakohus on märkinud, et kuigi ei ole leidnud tõendamist, et puudutatud isik takistaks suhtluskorra täitmist, ei nähtu, et puudutatud isik ka suhtluskorra täitmisele kaasa aitaks. Kohus asus seisukohale, et kuigi vanem peaks suhtluskorra täitmisele kaasa aitama, ei suurenda sunduslik kaasabi (nt lapse arvuti avamine vanema poolt) suhtluse toimimise tõenäosust, kui 13-aastane laps on väljendanud selget vastuseisu. Selline sundimine süvendaks konflikti ja paneks lapse ebamugavasse olukorda, kus ta peaks isale oma suhtlemissoovimatust põhjendama.¹²¹ Samas ei vabasta lapse vastuseis vanemat kohustusest suhtluskorra täitmisele kaasa aidata. Vanem peab tegema mõistlikke pingutusi lapse ja teise vanema vahelise suhtluse soodustamiseks.

TMS § 179 lg 2 alusel esitatud kohtutäituri ettepaneku lahendamine ja lg 2¹ alusel võlgnikule trahvi määramine on kohtu kaalutusotsus, millesse kõrgema astme kohus sekkub üksnes juhul, kui kohus on ületanud diskretsioonipiire. Ringkonnakohtu hinnangul ei ületanud maakohus kohtutäituri ettepaneku rahuldamata jätmisel diskretsiooni piire. Nõustuda tuleb maakohtu järeldusega, et kohtu ette toodud asjaoludel ei saa asuda seisukohale, et puudutatud isik takistab lapse suhtlemist isaga. Lapsel ei ole kohustust vanemaga suhelda ning kui laps keeldub lahuselava vanemaga suhtlemast, ei saa seda pidada lapsega kooselava vanema rikkumiseks.¹²²

Seejuures on oluline tähele panna, et enne kohtulahendi täitmise takistamist ei saa kohus lapsega suhtlemist korraldavas määruses sunnivahendit (trahvi) summaliselt määrata ega aresti kohaldada. Trahvi suuruse üle otsustamiseks on kohtule TMS § 179 lg-s 2¹ antud kaalumisruum, samuti kuulab kohus TMS § 179 lg 2³ järgi enne trahvi või aresti määramist vajaduse korral lapse ära. Nimetatud sunnivahendite rakendamine ei vabasta kohustatud isikut suhtlemist korraldava kohtumääruse kui täitedokumendi täitmise kohustusest.¹²³

Trahvimine, nagu ka muud sunnivahendid, ei ole kindlasti ideaalne vahend lapsega suhtlemise soodustamiseks. Kuigi need võivad toimida heidutusvahendina, ei suuda need lahendada

¹²¹ HMKm 16.05.2024, 2-24-3406/9, p 6.

¹²² TlnRnKm 27.06.2024, 2-24-3406/17, p 9.3.

¹²³ RKTkm 28.05.2025, 2-22-14922, p 24.3.

vanematevahelise konfliktit tegelikke põhjuseid ega tagada lapse ja vanema sisulist kontakti. Sellises olukorras on alati eelistatud poolte kokkulepe. Olukorras, kus kokkulepet ei saavutata ning üks pool pahatahtlikult suhtlust takistab, on siiski vaja ette näha ka sunnimehhanismid, et vältida lapse võõrdumist lahus elavast vanemast.¹²⁴

Kehtiva regulatsiooni kohaselt võib kohus erandlikel juhtudel lubada ka jõu kasutamist, kui muud meetmed on osutunud ebaefektiivseks ning see on lapse huvides. Tegemist on siiski ultima ratio-meetmega, mille kasutamine peab olema rangelt põhjendatud ja proportsionaalne. Samas ei ole jõu kasutamine lubatud kohtuvälises lepitusmenetluses sõlmitud vanemluskokkuleppe täitmisel. Kuigi sellised kokkulepped on täitedokumendid saab nende rikkumise korral kohaldada üksnes trahvi või aresti, mitte füüsilist sundi. See toob selgelt esile erinevuse kohtulahendi ja vanemluskokkuleppe sundtäidetavuses.¹²⁵

2.4.2. Sunnivahendite kohaldamise piirid ja praktilised probleemid

Kohtupraktika analüüs näitab, et sundtäitmise tagamiseks peab kohus resolutsioonis määrama võimalikult täpselt suhtlemise viisi, koha ja aja. Lisaks on kohus TsMS § 562¹ lg 1 alusel kohustatud määrama ja selgitama sunnivahendeid, mida saab rakendada lahendi rikkumise korral. Sunnivahendid on kehtestatud TMS § 179 lg 2 ja 2². Praktikas sisaldab lapsega suhtlemist korraldav kohtumäärus seega alati ka järgmist *“Kohtumäärusega kehtestatud suhtluskorra rikkumise korral võib selle täitmiseks läbi viia täitemenetluse. Kohtumääruse rikkumisel võib kohus kohtutäituri ettepanekul trahvida kohutatud isikut, kes kohtumäärust ei täida. Teistkordse trahvi määramise asemel võib määrata kohustatud isikule aresti täitemenetluse seadustiku §-s 62 sätestatud korras. Trahvi maksmine või aresti kandmine ei vabasta kohustatud isikut täitedokumendis ettenähtud toimingute tegemise, selle talumise või sellest hoidumise kohustusest.”*

¹²⁴ Perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri 438 SE, lk 26. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

¹²⁵ Perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri 438 SE, lk 24. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026).

TsMS § 562¹ lg 1 kohaselt on sunnivahendite määramine kohtu pädevuses, mistõttu ei saa kohtutäitur neid täitemenetluses iseseisvalt kohaldada, kui need ei ole kohtulahendis ette nähtud. Kuigi sunnivahendite märkimata jätmise ei mõjuta kohtulahendi kehtivust ega täitedokumendi staatust, piirab see oluliselt sundtäitmise praktilist efektiivsust kuna siis jääb täitemenetlus pelgalt informatiivseks.¹²⁶

Riigikohtu praktika kohaselt kui kohus ei ole määruse resolutsioonis või põhjendavas osas TsMS § 562¹ lg 1 järgset selgitust andnud, ei tähenda see samas, et määrusel ei oleks täitedokumendi toimet. Samuti ei ole vaja kohtumäärusesse täitedokumendi toime saavutamiseks lisada lauset, et kohtumääruse täitmiseks võib läbi viia täitemenetluse.¹²⁷

Üheks oluliseks, kuid sageli varjatuks jäävaks probleemiks on suhtluskorra lahendite täitmisel rakendatavate sunnimehhanismide killustatus. Praktikas tähendab see, et ühest ja samast täitedokumendist tulenevatele kohustustele kohalduvad erinevad õiguslikud tagajärjed, sõltuvalt kohustuse iseloomust. Tallinna Ringkonnakohus on oma määruses¹²⁸ selgesõnaliselt välja toonud, et ühest ja samast täitedokumendist tulenevatele erinevatele kohustustele kohalduvad erinevad sanktsioonid. Kohus selgitas, et otsese suhtlemiskohustuse (lapse füüsilise teisele vanemale üleandmise) mittetäitmise korral rakendatakse TMS § 179 lõikes 2 sätestatud spetsiifilist trahvi. Kui aga rikutakse suhtluskorra lahendis sisalduvaid muid kohustusi (näiteks I peatükis käsitletud teavitamiskohustust, infovahetuse reegleid või digitaalset suhtlust), ei ole TMS § 179 kohaldatav. Selliste kohustuste rikkumise korral tuleb kohtutäituril tugineda hoopis asendamatu toimingute tegemisele suunatud üldisele sunniraha regulatsioonile (TMS §-d 177 ja 178)¹²⁹.

Selline regulatsioon loob praktikas olukorra, kus kohtutäitur peab ühe ja sama täitedokumendi raames rakendama paralleelselt erinevaid sunnimehhanisme. Näiteks olukorras, kus vanem jätab lapse üle andmata ning samal ajal rikub ka teavitamiskohustust, peab kohtutäitur ühelt poolt

¹²⁶ Sepp, R., Suhtluskordade praktikast. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Arvutivõrgus: <https://kpkoda.ee/suhtluskordade-praktika/> (16.03.2026).

¹²⁷ RKTkm 28.05.2025, 2-22-14922, p 24.1.

¹²⁸ TlnRnKm 17.04.2025, 2-21-20155, p 9.2.

¹²⁹ TlnRnKm 17.04.2025, 2-21-20155, p 9.2.

esitama kohtule trahviettepaneku lapse üleandmise takistamise eest, teiselt poolt aga rakendama sunniraha mehhanismi teise kohustuse rikkumise eest.

See muudab menetluse keerukaks, vähendab õigusselgust ning on vastuolus menetlusökoonomia põhimõttega. Käesoleva töö autori hinnangul vajab TMS § 179 seadusandlikku täiendamist selliselt, et suhtluskorra lahendist (sh vanemluskokkuleppest) tulenevate kõikide kohustuste rikkumisele laieneks ühtne ja selge sunnimehhanism, mille rakendamine oleks täielikult kohtu pädevuses. See vähendaks kohtutäiturite halduskoormust ja muudaks sanktsioonide süsteemi vanematele arusaadavamaks.

Samas tuleb arvestada, et ka sunnimehhanismide ühtlustamine ei kõrvalda täielikult täitemenetluse põhiprobleemi. Nagu eelnev analüüs on näidanud, ei seisne probleem üksnes sanktsioonide valikus, vaid täitemenetluse üldises sobimatuses pereõiguslike vaidluste lahendamiseks. Seetõttu saab sunnimehhanismide ühtlustamist käsitada pigem tehnilise parandusena, mis parandab süsteemi toimimist, kuid ei lahenda selle struktuurseid puudusi.

Maakohus otsuses 2-22-12109, jättis aga sunnivahendid üldse määramata, leides et, ei ole põhjendatud kohaldada TMS § 179 lg 2 ja 2² kehtestatud sunnimeetmeid ning lähtudes menetluses esitatud teabest ja lapse ärakuulamisest, kahjustaks võimalike sunnimeetmete kohaldamine samuti oluliselt lapse ja tema vanemate suhteid ja sellise olukorra tekitamine ei ole lapse huvides. Kohtulahendi sundtäidetavus juba iseenesest loob eeldusi edaspidisteks tülideks ja arusaamatusteks lapsega suhtlemise korraldamisel, mida tuleks võimalikult vältida.¹³⁰

Suhtluskord on eriline täitedokument, sest see puudutab kolmanda isiku ehk lapse huve, mis võivad olla vastuolus vanemate soovidega. Kohtunik J. Luik rõhutab oma eriarvamuses, et kohtulahendi täitmisel peab vanem tegutsema heas usus.¹³¹ See eeldab vanema positiivset suhtumist ja panust, et valmistada last ette teise vanemaga kohtumiseks. Vanem ei saa lihtsalt öelda, et "laps ei taha".¹³²

¹³⁰ HMKm 06.11.2023, 2-22-12109.

¹³¹ RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13 Riigikohtunik J. Luige eriarvamus, p 3.

¹³² RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13, p 78.

Kokkuvõttes võib järeldada, et kehtivad sunnivahendid ei ole piisavad suhtluskorra lahendite efektiivseks täitmiseks. Probleem ei seisne üksnes konkreetsete meetmete valikus, vaid täitemenetluse üldises loogikas, mis ei arvesta piisavalt perekonnaõiguslike suhete eripära.

Riigi positiivsete kohustuste ulatust ja täitemenetluse sisu on veelgi EIK oma lahendis *C.S. vs. Rumeenia*. Nimetatud asjas leidis EIK Euroopa inimõiguste konventsiooni art 8 rikkumise olukorras, kus siseriiklikud ametiasutused ei tegutsenud piisava hoolsusega suhtluskorra lahendi täitmisel. Antud kaasuse asjaolud on sarnased paljude Eesti täitemenetluse praktikas esinevate juhtumitega: isa soovis teostada suhtlusõigust, kuid ema takistas kohtumisi, väites, et laps keeldub isaga suhtlemast. Kuigi Rumeenia ametivõimud algatasid täitemenetluse, tegid emale korduvalt trahvihoiatusi ja määrasid rahalisi sanktsioone, ei viinud need meetmed reaalse suhtluseni, vaid päädisid isa ja lapse sideme lõpliku katkemisega. EIK rõhutas oma otsuses, et riiklikud ametiasutused peavad suhtluskorra asjades tegutsema kiiresti ja tõhusalt, kuivõrd aja möödumine võib kaasa tuua parandamatuid tagajärgi lapse ja vanema suhetele. Kohus asus seisukohale, et ainuüksi rahaliste trahvide määramine ei ole piisav, kui on ilmne, et need ei suuna vanemat sisulisele koostööle. EIK heitis riigile ette multidistsiplinaarsete meetmete (nt psühholoogiline nõustamine ja sotsiaalne tugi) puudumist, leides, et riik ei saa piirduda vaid formaalsete juriidiliste sammudega, vaid peab aktiivselt püüdma säilitada lapse ja vanema vahelist sidet.¹³³

Käesoleva magistritöö autori hinnangul on *C.S. vs. Rumeenia* lahendil oluline tähendus ka Eesti 2022. aasta täitemenetluse reformi kontekstis. Kui Eesti süsteem liigub suunas, kus peamiseks mõjutusvahendiks on kohtu määratav rahaline trahv (TMS § 179 lg 2), kuid vähendatakse lepituse rolli rikkumise faasis, jääb riiklik kaitse ebatõhusaks. Viidatud lahend kinnitab, et riigi vastutus ei piirdu trahviotsuse väljastamisega, vaid riik on kohustatud looma toimiva ja paindliku täitesüsteemi, mis suudab reageerida peresuhete tegelikule dünaamikale.

Seda kinnitab ka praktika, kus riigilt on mõistetud välja mittevaralise kahju hüvitis olukordades, kus suhtluskorra täitmine on ebaõnnestunud ning lapse ja vanema suhe on pöördumatult kahjustunud. Seda põhjusel, et riik on jätnud tagamata tõhusa õigusloome suhtluskorra lahendite

¹³³ EIKo 21.01.2025, 55651/19, *C.S. vs. Rumeenia*.

täitmisel. Kuigi vanem kasutas kõiki meetmeid, mida õigusaktid võimaldasid, ei andnud suhtluskorra sundtäitmine tulemust ning vanema side lapsega sai pöördumatult kahjustada.¹³⁴ Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on pidanud põhjendatuks mõista riigilt välja mitterahalise kahju hüvitis põhjusel, et riik ei ole tarvitusele efektiivseid meetmeid, et tagada vanemale võimalus oma lapsega suhelda.¹³⁵

2.5. Järeldused ja ettepanekud suhtluskorra sundtäitmise tõhustamiseks

Eelnev analüüs näitab, et suhtluskorra lahendite sundtäitmise probleemid ei tulene üksnes üksikutest menetlusnormidest, vaid mitme teguri koosmõjust. Probleemi keskmes on ühelt poolt täitedokumendi kvaliteet ja selgus ning teiselt poolt täitemenetluse piiratud võimekus lahendada sügava vanematevahelise konfliktiga seotud olukordi. Suhtluskorra lahend võib formaalselt olla täitedokument, kuid selle tegelik täidetavus sõltub sellest, kas lahendis või vanemluskokkuleppes sisalduvad kohustused on piisavalt konkreetsed, kontrollitavad ja täitemenetluses rakendatavad.

Vajadus suhtluskorra täitmise regulatsiooni reformimiseks on olnud õiguskirjanduses ja praktikas pikalt aktuaalne. Õiguskantsler on juba 2015. aastal märgukirjas juhtinud tähelepanu sellele, et TMS § 179 on vastuolus põhiseadusega, kuna see ei võimaldanud täituril seada lapse parimaid huve esikohale ega keelduda täitetoimingu tegemisest isegi siis, kui täitmine on lapse tahte ja huvidega ilmselges vastuolus. See lõi olukorra, kus suhtlemist nõudva vanema huvid seati seaduse tasandil lapse huvidest kõrgemale, taandades lapse iseseisvast õiguste kandjast menetluse objektiks. TMS §-s 179 sätestatud täitemenetluse kord lapsega suhtlemise võimaldamise asjades riiwab ebaproportsionaalselt põhiseaduse §-s 26 sätestatud lapse õigust perekonna- ja eraelu puutumatusse.¹³⁶

¹³⁴ TlnRnKo 13.12.2019, 3-18-334 ja TlnRnKo 05.12.2019, 3-18-1636.

¹³⁵ EIKo 30.05.2017, 38647/09, *Onodi vs Ungari*.

¹³⁶ Õiguskantsleri märgukiri, lk 1. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/õiguskantsleri_margukiri_taitemenetluse_seadustiku_kooskolla_viimine_pohiseadusega.pdf (22.04.2026).

Samas ei saa suhtluskorra täitmise probleemi lahendada üksnes täitemenetluse tugevdamisega. Teadaolevalt puudub Eestis terviklik statistika selle kohta, kui suur osa lapse ja lahus elava vanema suhtlusõiguse takistamise juhtumitest jõuab kohtumenetluseni või täitemenetlusse. Seetõttu võib eeldada, et kohtusse ja täitemenetlusse jõudvad vaidlused kajastavad vaid osa tegelikust probleemist ning arvestatav hulk juhtumeid jääb õigussüsteemist väljapoole. Kõik juhtumid ei jõua kohtuvaidluseni, kuna ema on juba ise nõ kohtuväliselt isa lapse elust algusest peale välistanud. Seega on probleem tegelikult laiem ja seotud mitte ainult kohtus kindlaks määratud suhtluskordade täitmisega kohtutäituri vahendusel. Ilmselt on vaja probleemi lahendamise tegeleda juba nõ eelstaadiumis, mitte lootes riigi sunni jõuga rakendatavate meetmete abistavale toimele.¹³⁷

Õigussüsteemi eesmärk peab olema aidata vanematel koostööd teha. Üheks faktoriks, mida tuleks kaaluda, on kohtumenetluse mõju probleemi lahendamisele. Kohtumenetlus, mis puudutab hooldus- ja suhtlusõiguse küsimusi, võib hoopis konflikte elavdada ning seetõttu tuleks teha jõupingutusi, et lühendada protsessi pikkust. Tõstatada võib küsimuse, kas selliste konfliktide lahendamine peaks üldse toimuma tavapärasel kohtumenetluses. Kui eesmärk on saavutada vanemate koostöö, siis on ilmselt vähem formaalne tee konfliktide lahendamiseks efektiivsem.¹³⁸

Sellest tulenevalt tuleb suhtluskorra täitmise probleemiga tegeleda juba enne täitemenetluse algatamist. Õigussüsteemi eesmärk ei peaks olema üksnes tagada kohtulahendi või vanemluskokkuleppe sundtäitmine, vaid aidata vanematel jõuda selliste kokkulepeteni, mis on lapse huvides, praktikas toimivad ning vajaduse korral ka täidetavad. Üheks oluliseks suunaks on riikliku perelepitussüsteemi edasine arendamine, perelepitajate võrgustiku laiendamine ning ühiskondliku teadlikkuse tõstmine lepituse eelistest. Statistiline ülevaade riiklikust perelepitusteenusest näitab süsteemi suurt potentsiaali: ajavahemikul 01.09.2022–30.08.2024 esitati kokku 1 531 taotlust ja kohtupoolset suunamist, millest menetlusse võeti koguni 99%. Ehkki vaadeldud perioodil sõlmiti 412 vanemluskokkulepet ja väljastati 690 edutuse tõendit, on teenuse preventiivne mõju märkimisväärne – enamik kokkuleppeid sünnib vaid nelja-viie kohtumisega,

¹³⁷ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 76. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹³⁸ Singer, A. Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents. Utrecht Law Review, Volume 4, Issue 2 (June) 2008, lk 46 Arvutivõrgus: <https://door.si/wp-content/uploads/2021/06/Law-Review-Anna-Singer.pdf> (27.04.2026).

aidates peredel vältida kurnavat kohtuteed.¹³⁹ Riikliku perelepitusteenuse statistika näitab, et lepitusel on märkimisväärne preventiivne potentsiaal. Enamik kokkuleppeid saavutatakse väheste kohtumistega ning need vähendavad vajadust kohtumenetluse ja sundtäitmise järele.

Täitemenetluse vaatest on aga määrava tähtsusega sõlmitavate vanemluskokkulepete juriidiline kvaliteet. Professionaalselt ja täidetavalt koostatud vanemluskokkulepe on efektiivseim viis vähendada koormust täitesüsteemile, kuivõrd praktika näitab, et kvaliteetsetest kokkulepetest jõuab sundtäitmisesse vaid murdosa – tunnetuslikult vaid umbes 5%. See kinnitab, et riigi fookus peab olema suunatud mitte ainult konflikti lahendamisele eelstaadiumis, vaid perelepitajate ettevalmistusele selliselt, et sõlmitavad täitedokumendid oleksid üheselt mõistetavad ja täidetavad. Selline lähenemine võimaldab paljudel peredel pärast lepitust iseseisvalt toime tulla, vähendades vajadust riikliku sunni rakendamiseks. Seetõttu ei ole probleem lahendatav üksnes menetlusnormide täpsustamisega, vaid eeldab süsteemsemat lähenemist, mis ühendab õiguse, sotsiaaltöö ja lepituse. Perelepitusteenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine, sealhulgas vanemluskokkulepete sisulise kvaliteedi tõstmine, on oluline meede suhtluskorra täitmisega seotud probleemide vähendamisel.

Kavandatavad seadusemuudatused kujutavad endast olulist sammu lapse huvide tugevama kaitse suunas. Esmalt on positiivne, et kohtutäiturile nähakse ette võimalus peatada või lõpetada täitetoiming või täitemenetlus olukorras, kus selle jätkamine võib kahjustada lapse heaolu või kui täitmine ei ole lapsega seotud asjaolude tõttu võimalik. See aitab vältida olukordi, kus täitemenetlus jätkub üksnes formaalselt, kuigi selle läbiviimine ei teeni enam lapse huve.

Töö autori arvates peaks täitemenetlus suhtluskorra asjades olema ajaliselt piiratud ja eesmärgipõhine. Praktika näitab, et korduvad täitetoimingud ei too tavaliselt kaasa soovitud tulemust, vaid süvendavad konflikti. Seetõttu tuleks suhtluskorra sundtäitmist käsitada ühekordse või piiratud täitetoiminguna, mille eesmärk on: tuvastada, kas lahend on realselt täidetav ja

¹³⁹ Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE), 2025, lk 28. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026).

selgitada mittetäitmise põhjused. Kui täitetoiming ebaõnnestub, tuleks pooled suunata tagasi kohtusse või lepitusse, mitte jätkata formaalselt täitemenetlust.

Samas jäävad kavandavate muudatuste puhul lahendamata mitmed küsimused. Esiteks vajavad täpsustamist peatamise menetluslikud tagajärjed. Ebaselgeks võib jääda, kas peatamise aluste äralangemisel tuleb menetlust jätkata või tuleb täitetoiming lugeda sisuliselt ebaõnnestunuks. Samuti vajab selgitamist täitekulude jaotus olukorras, kus täitemenetlus lõpetatakse lapse heaolust tulenevatel põhjustel.

Teiseks tekitab probleeme eelnõuga pakutud lahendus, mille kohaselt kaasab kohtutäitur suhtluskorra võimaldamise asjades KOV-i esindaja üksnes "vajaduse korral" (erinevalt lapse üleandmisest, kus kaasamine on kohustuslik). Arvestades, et kohtutäituril puudub erialane pädevus lapse heaolu hindamiseks, võib KOV-i kaasamata jätmine ohustada lapse huvide kaitset, mistõttu peaks KOV-i esindaja osavõtt jääma alati kohustuslikuks.

Kolmandaks tuleks suhtluskorra asjus loobuda TMS § 25 lg 1² sätestatud vabatahtliku täitmise tähtajast, sest kui asi on jõudnud täiturini, on vabatahtlik täitmine juba nurjunud ning lisatähtaeg võib suurendada lapse võõrdumise riski lahus elavast vanemast. Seda seisukohta toetab EIK lahend *Kuppinger vs. Germany*. Selles asjas rõhutas EIK, et lapse ja vanema suhtlust puudutavates menetlustes on aeg kriitilise tähtsusega, kuna igasugune viivitus täitemenetluslike sammude astumisel võib põhjustada lapse ja vanema vahelise sideme pöördumatu katkemise. Kohus leidis, et riik peab tagama mitte üksnes kohtulahendi olemasolu, vaid ka selle õigeaegse ja tõhusa täitmise, kuna hilinenud sekkumine ei pruugi enam suhte taastamist võimaldada.¹⁴⁰ Seega on täiendava vabatahtliku täitmise tähtaja andmine olukorras, kus pooltevaheline koostöö on juba ammendunud, otseses vastuolus EIK poolt rõhutatud operatiivse ja tõhusa sekkumise põhimõttega.

Oluline on siiski rõhutada, et täitemenetluse rolli ei tule välistada. Kohtutäituril on jätkuvalt vajalik ja praktiline funktsioon täitedokumendi täitmise korraldamisel, täitetoimingu fikseerimisel ning üleandmise fakti tuvastamisel. Probleem ei seisne selles, et suhtluskorra lahendid ei peaks kuuluma täitemenetlusse, vaid selles, et kohtutäitur ei saa ega pea asendama kohut, perelepitajat,

¹⁴⁰ EIKo 15.01.2015, 62198/11, *Kuppinger vs. Germany*, p 102.

lastekaitsetöötajat ega psühholoogi. Täitemenetlus peab säilima, kuid see peab olema paremini seotud kohtu ja sotsiaalsüsteemi sisulise sekkumisega.

Näiteks Saksamaal on suhtluskorra rikkumise korral keskne roll kohtul, kes hindab sunnimeetmete kohaldamise vajadust ja vanema käitumist. Viidatud õiguspraktika eeldab, et juhul, kui kohustatud vanem tugineb suhtlemise takistamisel "lapse soovimatusele", peab ta menetluses üksikasjaliselt tõendama, milliseid konkreetseid kasvatuslikke meetmeid ta on võtnud lapse suhtlemisele suunamiseks.¹⁴¹ Autori täitemenetlusalasele töökogemusele tuginedes võib täheldada, et suhtluskorra täitmise vaidlustes esineb sageli olukordi, kus takistav vanem leiab mittediagnoositud erinevaid ettekäändeid, väites, et "laps ei taha" või "laps on haige", ilma et menetluses oleks selgelt tuvastatav vanema aktiivne panus lapse ja teise vanema vahelise suhte soodustamiseks.

Eesti õiguses võiks kaaluda sarnase põhimõtte selgemat väljendamist. Kui lapsega koos elav vanem tugineb lapse keeldumisele või soovimatusele suhelda, peaks ta suutma näidata, mida ta on teinud suhtluse soodustamiseks. See ei tähenda lapse tahte eiramist, vaid vanema aktiivse panuse hindamist. Lapse soovimatust ei saa automaatselt käsitada suhtluskorra täitmata jätmise õigustusena, eriti nooremate laste puhul, kelle hoiakud võivad olla tugevalt mõjutatud lapsega koos elava vanema käitumisest.

2025. aastal algatatud seadusandlik reform kujutab endast olulist sammu lapse huvide tugevama kaitse suunas ning seletuskirja kohaselt on muudatuste eesmärk täpsustada kohtulahendite täidetavust, tugevdada koostööd kohaliku omavalitsusega, korrastada sunnivahendite kasutamise tingimusi ning tagada lapse õiguste parem kaitse sundtäitmise käigus. Muudatustega soovitakse vähendada kohtutäituri isiklikku vastutuskoormust lapse üleandmisel, ühtlustada menetlusosaliste õigusi ja kohustusi ning luua menetlus, mis oleks selgem, turvalisem ja tõhusam.¹⁴² Menetluse peatamise võimalus vähendab küll riski, et riiklik sund kahjustab last, kuid ei paku lahendust olukordadele, kus suhtluskorra mittetäitmise põhjuseks on vanematevaheline sügav konflikt või lapse mõjutamine.

¹⁴¹ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs. 2017, lk 26. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹⁴² Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026).

Ilmselge on, et sunnivahendite abil läbiviidav suhtlemine ei ole üldjuhul lapse huvides, kuid tõenäoliselt on kohtul siin võrreldes kohtutäituriga paremad võimalused erinevate osapoolte huvide kaalumisel õiglase lahenduse leidmiseks.¹⁴³ Sunnivahendite kasutamisel tuleb siiski säilitada proportsionaalsus. Riiklik sund ei saa asendada vanemate koostööd ega parandada katkenud peresuhteid. Trahv, arest või jõu kasutamine võivad olla vajalikud üksnes erandlikel juhtudel, eeskätt pahatahtliku ja järjepideva takistamise korral. Samas ei ole põhjendatud ka täielik loobumine sunnimehhanismidest, sest riigil peab olema võimalus kaitsta lapse õigust suhelda mõlema vanemaga ka olukorras, kus üks vanem seda õigust järjepidevalt takistab.

Ka Eesti praktikas on osutatud sarnastele probleemidele. Õiguskantsler on oma 2015. a märgukirjas Eesti praktikast juhtinud tähelepanu just probleemile, mis tekib kohtutäituril sunnimeetmete kohaldamisel: täituril ei ole täitemenetluses võimalik lapse parimaid huve esikohale seades keelduda täitmisest.¹⁴⁴ Samas kui praktikas esineb sageli olukordi, kus takistav vanem põhjendab suhtluskorra mittetäitmist lapse haiguse või vastuseisuga. See kinnitab, et lapse huvide kaalumise ja süüküsimuse hindamine peaks kuuluma kohtu, mitte täiteorgani pädevusse. Samuti ei ole põhjendatud lapse ärakuulamine täitemenetluses, mis on oma olemuselt formaliseeritud ja ei võimalda lapse seisukohta sisuliselt hinnata.¹⁴⁵

Üheks võtmeküsimuseks suhtlusesajade täitmisel võib olla just laste suhtes rakendatavate sunnimeetmete lubatavuse küsimus. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika viitavad sellele, et nooremaid lapsi saab suhtlema sundida. Nooremate laste puhul võib seega sunnimeetmete kohaldamine (iseäranis jõu kasutamine) kõne alla tulla ainult väga erandlikel juhtudel, kui mitte ükski teine täitmise viis ei annaks tulemusi. Samas rõhutatakse järjekindlalt, et riikliku sunni abil saavutatud suhtlus ei taga enamasti soovitud tulemust ning esikohal peavad olema lapse heaolu toetavad ja vanemate koostööd edendavad meetmed.¹⁴⁶

¹⁴³ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 80. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹⁴⁴ Õiguskantsleri märgukiri, lk 1. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/6iguskantsleri_margukiri_taitemenetluse_seadustiku_kooskolla_viimine_pohiseadusega.pdf (22.04.2026).

¹⁴⁵ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 79 – 80. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹⁴⁶ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 79 – 80. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

Eesti praktikas on seevastu valdavalt lähtunud arusaamast, et sund ei ole suhtluskorra täitmisel lubatav, mis võib viia olukorrani, kus lapse vastuseisule või vanema mõjutustegevusele ei reageerita piisavalt tõhusalt. Nooremate laste puhul tuleb hinnata ka hooldava vanema panust suhtluse võimaldamisel ning eeldada, et vanem kasutab lapse mõjutamiseks sobivaid kasvatuslikke meetmeid. Kui kohustatud vanem tugineb lapse soovimatusele suhelda, peab ta menetluses üksikasjalikult näitama, milliseid samme on ta astunud suhtluse võimaldamiseks. Selline lähenemine aitaks vältida olukordi, kus lapse vastuseis kujuneb formaalseks põhjenduseks suhtlusõiguse takistamisel.¹⁴⁷ Seega sunni rakendamine eelkõige kasvatuslike meetmete kasutamise kaudu suhtlusõiguse tagamiseks peaks olema ühiskonnas aktsepteeritud.¹⁴⁸

Olukord, kus riiklikud meetmed ei suuda tagada suhtlusõiguse tegelikku realiseerumist, võib viia ka riigivastutuseni. M. Neeno (2024)¹⁴⁹ on oma magistritöös analüüsinud pretsedenti, kus Eesti riigilt mõisteti välja mittevahalise kahju hüvitis, kuna täitemenetlus oli ebaefektiivne ja viis lapse võõrdumiseni vanemast. See kinnitab, et tegemist ei ole üksikute menetlusvigadega, vaid süsteemse probleemiga, kus riik ei ole suutnud tagada toimivat regulatsiooni lapse ja vanema suhte kaitseks. Suhtlusõigus on kaalukas õigushüve, mille kahjustamine formaalse ja paindumatu menetluse tõttu toob kaasa riigi otsese vastutuse.

Lisaks riigivastutusele pakub M. Neeno (2024)¹⁵⁰ välja ka võimaluse käsitleda pahatahtlikku suhtluskorra takistamist deliktiõigusliku rikkumisena. Kui vanem jätkab suhtluskorra takistamist hoolimata rakendatud meetmetest, võiks teisel vanemal olla võimalus nõuda mittevahalise kahju hüvitamist otse rikkujalt. Kuigi tegemist ei ole esmase õiguskaitsevahendiga, võib selline lahendus toimida täiendava heidutusmehhanismina, kuna isiklik vastutus võib mõjutada vanema käitumist enam kui riigitulusesse laekuvad trahvid.

¹⁴⁷ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 79 – 80. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹⁴⁸ Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs, 2017, lk 81. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026).

¹⁴⁹ Neeno, M. Mittevahalise kahju hüvitamise nõue lapse suhtluskorra määramisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2024.

¹⁵⁰ Neeno, M. Mittevahalise kahju hüvitamise nõue lapse suhtluskorra määramisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2024, lk 68

Eeltoodu kinnitab, et suhtluskorra lahendite täitmine ei saa tugineda üksnes formaalsele sunnile ega ka selle täielikule välistamisele. Tõhus lahendus eeldab tasakaalustatud lähenemist, kus rõhk on lapse heaolu toetavatel meetmetel, vanemate koostöö edendamisel ning kohtu sisulisel kontrollil. Kohtutäituri roll peaks seejuures jääma piiritletuks ja ajaliselt piiratud täitetoiminguks, millele järgnevad vajaduse korral kohtulik sekkumine ja sotsiaalteenuste rakendamine. Ainult selline integreeritud lähenemine võimaldab tagada, et suhtluskorra lahend täidab oma tegelikku eesmärki – kaitsta lapse õigust säilitada tähendusrikas suhe mõlema vanemaga.

Käesoleva töö hüpotees leidis kinnitust: suhtluskorra täitmise probleemid on struktuursed. Lahendus ei peitu üksnes rangemates trahvides, vaid süsteemses reformis, mis ühendab kvaliteetse perelepituse kui vältimatu filtri ning kohtu poolt juhitud, sotsiaalse toega täitetoimingu. Kohtutäituri roll peaks jääma piiritletuks tehnilise üleandmise fikseerimisega, samas kui sisuline vastutus lapse õiguse eest suhelda mõlema vanemaga peab jääma riigi (kohtu ja KOV) positiivseks kohustuseks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli analüüsida lapse ja vanema suhtluskorra lahendit kui täitedokumenti ning selgitada välja selle täidetavust takistavad juriidilised ja praktilised probleemid. Töö keskseks uurimisküsimuseks oli, kuidas tagada pereõiguslike lahendite täitmine süsteemis, kus dokumendi paindlik ja sotsiaalne iseloom (eriti vanemluskokkulepete puhul) põrkub täitemenetluse jäiga ja formaliseeritud raamistikuga.

Töö olulisim järeldus on, et lapse suhtluskorra sundtäitmise efektiivsust ei ole võimalik tagada üksnes täitemenetluslike sunnivahenditega, kuna kehtiv formaliseeritud mudel ei võimalda lahendada süvitsi minevat vanematevahelist väärtuskonflikti. Seetõttu on lapse suhtlusõiguse kaitseks vajalik rakendada multidistsiplinaarset lähenemist, kus perelepituse toimib kohustusliku filtrina enne kohtumenetluse algatamist ning kus riik sekkub proaktiivselt lapse huvides ka sügava vanemliku konflikti korral, tagades lapse õiguse suhelda mõlema vanemaga.

Uurimuse käigus leidis püstitatud hüpotees kinnitust, pakkudes väärtuslikku sisendit täitemenetluse süsteemi arendamiseks.

Esiteks näitas analüüs, et kehtiv täitemenetluse mudel vajab täpsemat kohandamist suhtluskorra asjade spetsiifikale. Selle asemel, et pidada süsteemi sobimatuks, tuleks liikuda kohtu poolt enam suunatud pere- ja sotsiaalõiguslike lahenduste kasutamise poole. See vähendaks kohtutäituri ebamõistlikku tõlgendamiskoormat ja tagaks, et riiklik sund on alati kooskõlas lapse parimate huvidega, säilitades samal ajal täitedokumendi autoriteedi ja täidetavuse.

Teiseks leidis tõendamist, et kuigi selgelt sõnastatud resolutsioon on sundtäitmise möödapääsmatu eeltingimus, ei saa see püsiva vanematevahelise konflikti korral olla ainus lahendus. Sundtäitmise efektiivsus ja lapse heaolu on kõige paremini tagatud siis, kui formaalne menetlus on toetatud täitemenetlusväliste (pere- ja sotsiaalõiguslike) meetmetega. Seega ei tuleks sunni rolli välistada, vaid seda sisuliselt rikastada, et täitemenetlus ei piirduks vaid tehnilise toiminguga, vaid aitaks kaasa lahendi tegelikule ja säästvale elluviimisele

Töö esimene peatükk keskendus suhtluskorra lahendite sisulisele analüüsile. Analüüs näitas, et täitemenetluse formalism ja peresuhete dünaamika on olemuslikus konfliktis. Kui kohtulahendid püüavad saavutada matemaatilist täpsust, siis 2022. aastal loodud riikliku perelepituse vanemluskokkulepped kasutavad sageli ebamäärast "sotsiaal-psühholoogilist" keelt (nt "kokkuleppel", "esimesel võimalusel"). Selline paindlikkus toetab küll vanemluse praktilist toimimist ja võimaldab vajaduse korral arvestada lapse parimate huvidega ka muutuvates olukordades. Samas võib väita, et selline paindlikkus jätab täitemenetluses ruumi tõlgendamiseks ning loob näilise eelduse, et kohtutäitur saab arvestada konkreetse juhtumi asjaolusid, kuigi tema pädevus on tegelikult rangelt piiratud täitedokumendi sisuga.

Teises peatükis analüüsiti sundtäitmise praktilisi kitsaskohti. Selgus, et juriidilise ettevalmistusega kohtutäituril puudub pädevus hinnata lapse tegelikku psühholoogilist seisundit ja vanemate võimalikku mõjutustegevust. Samuti tuvastati süsteemne probleem sunnivahendite killustatuses: värske kohtupraktika kinnitab, et ühest ja samast dokumendist tulenevatele kohustustele (füüsiline kohtumine vs. teavitamine) kohalduvad erinevad meetmed (trahv vs. sunniraha), mis toob kaasa menetluste dubleerimise.

Lisaks esitas autor analüüsile tuginedes konkreetsed seadusandlikud ja süsteemsed ettepanekud suhtluskorra täitmise tõhustamiseks.

Esiteks toetab autor uues seaduseelnõus kavandatavat kohtutäituri menetluse peatamise õigust (eelnõu TMS § 179¹), kuid juhib tähelepanu eelnõu süsteemsele ebakõlale ning teeb ettepaneku muuta KOV esindaja kaasamine vahetute täitetoimingute juurde kohustuslikuks, kuna kohtutäituril puudub pädevus lapsele iseseisvalt ja säästvalt menetlust selgitada.

Teiseks tehakse ettepanek ühtlustada sunnimehhanismid, muutes TMS § 179 selliselt, et kõikidele suhtluskorra lahendist (sh vanemluskokkulepest) tulenevatele kohustustele kohalduks ühtne ja selge sunnimehhanism, mille rakendamine oleks täielikult kohtu pädevuses ja mis muudaks sanktsioonide süsteemi arusaadavamaks.

Töö näitab, et perekonnaasjades ei piisa üksnes formaalsest täitedokumendist, vaid määravaks on lapse arengutase, suutlikkus oma seisukohti kujundada (TsMS § 552¹ lg 1) ning vanemate võimekus teha koostööd lapse huvides, vältides lapse heaolu ohustamist (PKS § 134 lg 1).

Seadusandja on seda tunnistanud, pakkudes alternatiivina lepitusmenetlust (TsMS § 560¹; RPLS § 4), mõistes, et sund ei pruugi alati viia soovitud tulemuseni.

Käesoleval uurimisel on ka teatud piirangud, mida tuleb järelduste tegemisel arvestada. Uurimuse empiiriline baas tugineb spetsiifilisele ajaraamile (01.09.2022–01.03.2026) ning autori isiklikust praktikast pärinevatele vanemluskokkulepetele, mis illustreerivad küll selgelt täitemenetluslikke kitsaskohti, kuid ei pruugi peegeldada SKA ja kohtute praktika kogu statistilist mahtu üle Eesti. Käesoleva analüüsi valim ei pruugi olla täielikult representatiivne, mistõttu tuleb järeldusi tõlgendada ettevaatusega.

Neist piirangutest ja töö tulemustest lähtuvalt on võimalik välja tuua edasised uurimissuunad. Esiteks oleks äärmiselt vajalik läbi viia järeluuring 2–3 aasta pärast, et hinnata hetkel planeeritavate seadusemuudatuste (sh kohtutäituri peatamisõiguse) tegelikku rakenduspraktikat ja tõhusust. Teiseks vajaks valdkond interdistsiplinaarset lähenemist, kus õigusteadlased ja psühholoogid uuriksid ühiselt, milline on ühekordse täitetoimingu ja kohustusliku lepituse reaalne mõju vanemate käitumismustritele. Lisaks võiks edasine uurimistöö keskenduda tõstatatud tsiviilõigusliku alternatiivi – takistava vanema vastu suunatud mittevaralise kahju nõude (delikti) – rakendatavusele tuleviku kohtupraktikas.

Kokkuvõtvalt jõudis käesolev magistritöö järeldusele, et riiklik sund ja rahalised sanktsioonid ei suuda parandada katkiseid peresuhteid ega asendada vanemate tahet teha lapse nimel koostööd. Õigussüsteem peab liikuma mudeli suunas, kus rõhk asetseb ennetusel, psühholoogilisel toel ja lepitusel. Kohtutäituri sekkumine peab jääma vaid erandlikuks, lühikeseks ja rikkumist fikseerivaks lüliks, mis kaitseb last formaalse menetluse negatiivsete mõjude eest.

CHALLENGES IN THE ENFORCEMENT OF ACCESS ARRANGEMENTS BASED ON COURT DECISIONS AND PARENTING AGREEMENTS

SUMMARY

The objective of this Master's thesis was to analyze child contact orders and parenting agreements as enforcement titles and to identify the legal and practical hurdles hindering their effective enforcement. The central research problem focuses on how to ensure the implementation of family law decisions in a system where the flexible and social nature of these documents (especially in the case of parenting agreements) clashes with the rigid and formalized framework of enforcement law.

The central hypothesis of the thesis states that the effectiveness of the compulsory enforcement of child contact orders cannot be guaranteed solely through enforcement-related coercive measures, as the current formalized model does not allow for the resolution of deep-seated value conflicts between parents. Therefore, to protect the child's right of contact, it is necessary to implement a multidisciplinary system where family mediation serves as a mandatory filter before initiating enforcement proceedings and where the state intervenes proactively in the child's interest even in cases of profound parental conflict, ensuring the child's right to communicate with both parents. The research utilized a qualitative approach, employing legal-dogmatic, analytical, and comparative methods (based on the examples of Germany and Finland). The empirical basis of the study consists of current case law (2022–2026) and non-personalized parenting agreements from the author's professional practice in enforcement.

The first chapter provides a substantive analysis of contact orders, confirming the inherent conflict between enforcement formalism and the dynamic nature of family relationships. While court decisions often strive for mathematical precision, the parenting agreements created during national family mediation (introduced in 2022) are often drafted in "socio-psychological" terms (e.g., "by agreement", "as soon as possible"). While such flexibility supports peaceful co-parenting, it becomes legally unenforceable in the hands of a bailiff who requires clear, imperative commands. The second chapter analyzes the practical shortcomings of compulsory enforcement. The analysis revealed that bailiffs, whose role is primarily legal and formal, lack the specialized training required to assess a child's psychological state or parental manipulation during the handover

process. Furthermore, a serious problem was identified in the current sanctioning system: recent case law (2025) confirms that different coercive measures (fines vs. penalty payments) apply to obligations arising from the same document (physical contact vs. other obligations), leading to a duplication of proceedings and an unreasonable administrative burden.

Based on the analysis, the author presents the following legislative and systemic proposals:

The Right to Suspend and Mandatory Child Welfare Involvement: The author supports the proposed right of the bailiff to suspend proceedings (Art. 179¹ of the Code of Enforcement Procedure). However, the author proposes making the involvement of a child welfare official mandatory for all physical enforcement actions, as bailiffs lack the competence to independently explain the process to the child in a protective manner.

Unification of Coercive Mechanisms: Article 179 must be amended to ensure that a single, clear, and non-redundant coercive mechanism applies to all obligations arising from a contact order or parenting agreement.

The Single Enforcement Act Model: To prevent enforcement from becoming a tool for parental revenge, the enforcement of contact orders should be transformed into a single (or limited-instance) act. If enforcement fails, the parties should be directed back to court or mediation.

The study concludes that state coercion and financial sanctions alone cannot repair broken family relationships or replace the will of parents to cooperate for the sake of the child. The legal system must move toward a model that emphasizes prevention, psychological support, and mediation. The intervention of the bailiff should remain an exceptional, brief, and fact-finding link in the chain, protecting the child from being caught between the "gears" of formal legal proceedings.

KASUTATUD ALLIKAD

KASUTATUD KIRJANDUS JA MUUD ALLIKAD

1. Aarnio, A. Õiguse tõlgendamise teooria. Tallinn: Juura, 1996
2. Alekand, A. Täitemenetlusõigus. Tallinn: Juura, 2017
3. A. Alekand. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. – Juridica 2003, nr 5, lk 330–337
4. Anniste, K., Biin, H., Osila, L., Koppel, K., Aaben, L. Lapse õiguste ja vanemluse uuring 2018. Arvutivõrgus: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2017/11/Lapsed-vanemad-aruanne.pdf> (31.01.2026)
5. Annus, T. Riigi funktsioonide delegerimine eraõiguslikele isikutele kohtutäiturite näitel. Juridica 2002/4.
6. Aru, A, Paron, K. Lapse parimad huvid. – Juridica 2015 nr VI, lk 375-386
7. Dale, M.D. Don't Forget The Children: Court Protection from Parental Conflict is in the Best Interests of Children. Arvutivõrgus: https://iaals.du.edu/sites/default/files/documents/publications/3_fcr_dont_forget_the_children_dale.pdf (31.01.2026)
8. Göttig, T, Uusen-Nacke, T. Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine: võrdlev analüüs. 2017. Arvutivõrgus: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/86547> (25.03.2026)
9. Jäätma, J. Sunniraha kui kohustatud isiku sundimise vahend ja sunnivahend. Tallinn: Juura 2015
10. Kaldal, A., Hellner, A., Mattsson, T. (Eds.). Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems. 2024. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-46301-3#toc> (25.03.2026)
11. Kõve, V jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik II (§§ 306-474). Komm vlj. Tallinn: Juura 2017
12. Kõve, V jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III (§§ 475-759). Komm vlj. Tallinn: Juura 2018
13. Lapse heaolu hindamise käsiraamat. Sotsiaalkindlustusamet. 2023. aastal täiendatud versioon 2017. aastal omavalitsuste lastekaitsetöötajatele loodud käsiramatust.

- Arvutivõrgus: <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/lapse-heaolu-hindamise-kasiraamat/eessona> (14.04.2026)
14. Lastekaitseseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 18.11.2025. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4d88edfb-0545-4e69-b046-05352f250c33> (16.04.2026)
 15. Lastekaitseseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus laste heaolu suurendamiseks. 26.06.2023. Arvutivõrgus: [Lastekaitseseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus laste heaolu suurendamiseks – EIS](#)
 16. Lillsaar, M., Siimula-Saar, K. Vanematevahelised vaidlused hooldusõiguse ja suhtlusõiguse kindlaksmääramisel – kes on võitja, kes kaotaja? Riigikogu toimetised. 27, 2013. Arvutivõrgus: <https://rito.riigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-27/vanematevahelised-vaidlused-hooldusõiguse-ja-suhtlusõiguse-kindlaksmääramisel-kes-on-voitja-kes-kaotaja/> (01.03.2026)
 17. Linnumäe, C. Kohtutäituri õigused ja kohustused suhtluskorra lahendite täitmisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2020
 18. Lüderitz, A. Perekonnaõigus. Tallinn: Juura, 2005
 19. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: Juura 2020.
 20. Maksing, M. Lühidalt, konkreetselt ja selgelt tsiviilasja kohtulahendi resolutsiooni sõnastamisest. Juridica 2019/4.
 21. Maksing, M. Sooritusnõude lahendamine tsiviilasja kohtulahendi resolutsioonis. Tallinn: Juura, 2020/4
 22. Malla, H. Vanema ja lapse vahelise suhtluskorra määramise ning täitmise probleemistik. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2015
 23. Mitendorf, A., Aru, A., Osula, A-M. jt Inimõiguste raamat. Arvutivõrgus: <https://www.inimoigusteraamat.ee/> (25.03.2026)
 24. Narits, R. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura, 2004
 25. Neeno, M. Mittevaralise kahju hüvitamise nõue lapse suhtluskorra määramisel. Magistritöö. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. 2024
 26. Olm, A. Ühine hooldusõigus ja selle lõpetamine: vanema õigus *versus* lapse huvi. Juridica 2023/10

27. Pavlov, D., Bachmann, J., Strömpl, J., Trankmann, S., Urmann, H., Uusen-Nacke, T. Riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring Sotsiaalkindlustusametile. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE), 2025. Arvutivõrgus: <https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2025-11/Riikliku%20perelepitusteenuse%20tulemuslikkuse%20uuringu%201%C3%B5pparuanne%201.pdf> (16.03.2026)
28. Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri 207 SE. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5fcbb8fd-b3d9-47a4-b5c1-ed9959bf0c9c/> (16.03.2026)
29. Perelepitus. Eesti Perelepitajate Koda. Arvutivõrgus <https://eplk.eu/perelepitus> (25.03.2026).
30. Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. European Family Law Series No. 16. Intersentia. Arvutivõrgus: <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf> (28.04.2026)
31. Riikliku perelepitusteenuse seaduse eelnõu seletuskiri, 438 SE. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9dee58db-d700-424c-86d2-6a8ee3c31867/> (16.04.2026)
32. Riigikohtu arvamus perekonnaseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse kohta, 06.06.2019. Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/bc826e7f-ee4b-46ed-88b3-6228f542d8b0?activity=1#NJ0aZf7f>
33. Roberts, M. Suhtluskorra täitmine olukorras, kus lahuselav vanem ei soovi lapsega suhelda. Magistritöö. Tartu Ülikool Õigusteaduskond. 2020
34. Sepp, R., Suhtluskordade praktikast. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda Arvutivõrgus: <https://kpkoda.ee/suhtluskordade-praktika/> (25.03.2026)
35. Sepp, R. Kas riiklik perelepitus on võluvits? Juridica 2024/9-10.
36. Singer, A. Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents. Utrecht Law Review, Volume 4, Issue 2 (June) 2008, Arvutivõrgus: <https://door.si/wp-content/uploads/2021/06/Law-Review-Anna-Singer.pdf> (27.04.2026)

37. Soovituslik juhised lastekaitsetöötajale lapse üleandmisel ja lapsega suhtlemise võimaldamisel täitemenetluses. Sotsiaalkindlustusamet. 2025.a. Arvutivõrgus: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Juhised-lastekaitsetootajatele-lapse-uleandmisel-ja-lapsega-suhtlemise-voimaldamisel-taitemenetluses-2025.pdf> (22.04.2026)
38. Uudeküll, R. Ekspertanalüüs perelepitusteenuse korraldusest kuue Euroopa riigi võrdluses. Tallinn, 2020. Arvutivõrgus: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/raamatukogu/ekspertanaluus-perelepitusteenuse-korraldusest-kuue-euroopa-riigi-vordlusel> (18.04.2026)
39. Vainküla, K. „Oleme tüütud, kuid tahame vaid oma last näha.“ Ametnikud on jõuetud aitama vanemaid, kes ei näe aastaid oma lapsi. – Eesti Ekspress, 11.09.2024. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120320454/arhiivist-oleme-tuutudkuid-tahame-vaid-oma-last-naha-ametnikud-on-jouetud-aitama-vanemaid-kes-ei-nae-aastaid-oma-lapsi> (27.04.2026).
40. Vedler, S. Dokumendid näitavad: suur vaidlus väikese tüdruku pärast käis teisiti, kui seda rahvale esitleti. Eesti Ekspress, 15.10.2024. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120329131/dokumendid-naitavad-suur-vaidlus-vaikese-tudruku-parast-kais-teisiti-kui-seda-rahvale-esitleti> (16.03.2026).
41. Õiguskantsleri ettepanek nr 7-5/130764/1400426. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_rikkumise_korvaldamiseks_lapse_ja_vanema_suhtlusoiguse_korraldamine.pdf (16.03.2026)
42. Õiguskantsleri aastaülevaade. Arvutivõrgus: <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2025/lapsed-ja-noored#lapsed-ja-vanemlik-hool> (22.04.2026)
43. Õiguskantsleri märgukiri nr 6-8/131398/1501356. Arvutivõrgus: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/6iguskantsleri_margukiri_taitemenetluse_seadustiku_kooskolla_viimine_pohiseaduse_ga.pdf (22.04.2026)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

44. Eesti Vabariigi põhiseadus- RT I, 1992, 26, 349
45. Lapse õiguste konventsioon. – RT II 1996, 16, 56
46. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54
47. Perekonnaseadus. – RT I 2009, 60, 395
48. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197
49. Lastekaitseseadus - RT I, 06.12.2014, 1
50. Täitemenetluse seadustik - RT I 2005, 27, 198
51. Kohtutäituri seadus - RT I 2009, 68, 463
52. Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I 2002, 35, 216
53. Riikliku perelepitusteenuse seadus – RT I, 10.12.2021, 1
54. Lepituseadus. – RT I, 10.12.2021, 2
55. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus. – RT I, 10.02.2023, 5.
56. Nõukogu määrus (EL) 2019/1111, 25. juuni 2019, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve (uuesti sõnastatud). Arvutivõrgus: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1111/oj> (28.04.2026)

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

57. EIKo 30.05.2017, 38647/09, Onodi vs Ungari
58. EIKo 20.10.2020, 41736/18, Suur vs Eesti
59. EIKo 21.01.2025, 55651/19, C.S. vs. Rumeenia
60. EIKo 15.01.2015, 62198/11, Kuppinger vs. Germany
61. RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13
62. RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13 Riigikohtunike T. Antoni, P. Jerofejevi, I. Koolmeistri, A. Kulli, V. Kõve ja T. Tampuu eriarvamus, millega on ühinenud ka riigikohtunik H. Jõks.

63. RKÜKm 17.12.2013, 3-2-1-4-13 Riigikohtunik J. Luige eriarvamus
64. RKTkm 16.10.2002, 3-2-1-119-02
65. RKTkm 25.11.2009, 3-2-1-118-09
66. RKTkm 28.05.2025, 2-22-14922
67. RKTkm 15.02.2023, 2-21-5895
68. RKTkm 05.11.2014, 3-2-1-113-14
69. RKTkm 09.11.2011, 3-2-1-83-11
70. RKTkm 30.05.2011, 3-2-1-32-11
71. RKTkm06.04.2018, 2-15-16111
72. RKTkm 05.11.2014, 3-2-1-91-14
73. TlnRnKm 17.04.2025, 2-21-20155/138
74. TlnRnKm 07.11.2025, 2-25-4007/11
75. TlnRnKm 16.10.2025, 2-25-4413/12
76. TlnRnKm 04.07.2025, 2-22-15153/16
77. TlnRnKm 27.06.2024, 2-24-3406/17
78. TlnRnKm 28.01.2026, 2-25-13273/18
79. TlnRnKo 09.02.2022, 1-21-6013/26
80. TlnRno 05.12.2019, 3-18-1636
81. TlnRnKm 04.06.2025, 2-22-18822
82. HMKm 06.11.2023, 2-22-12109
83. HMKm 16.05.2024, 2-24-3406/9
84. HMKm 04.01.2024, 2-23-16328/10
85. HMKo 14.05.2024, 1-22-1415/80
86. HMKo 26.03.2021, 2-18-10483/37
87. TMKm 28.04 2023, 2-22-6416
88. TlnHKo 27.11.2020, 3-20-503/12
89. TlnHKo 13.12.2019, 3-18-334
90. TlnHKo 05.12.2023, 3-23-2781/8
91. Vanemluskokkulepe nr 1
92. Vanemluskokkulepe nr 2
93. Vanemluskokkulepe nr 3

- 94. Vanemluskokkulepe nr 4
- 95. Vanemluskokkulepe nr 5
- 96. Vanemluskokkulepe nr 6
- 97. Vanemluskokkulepe nr 7
- 98. Vanemluskokkulepe nr 8
- 99. Vanemluskokkulepe nr 9
- 100. Vanemluskokkulepe nr 10
- 101. Vanemluskokkulepe nr 11

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Annika Punnar ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Suhtluskorra sundtäitmise kitsaskohad kohtulahendite ja vanemluskokkulepete ,
näitel
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on Risto Sepp ja Tiina Karm ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Annika Punnar

29.04.2026